

Foaia Diecezană

PERIODIC DE CULTURĂ ŞI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ
EDITAT DE EPISCOPIA CARANSEBEŞULUI

Fondată în 1886
Episcop
IOAN POPASU

SERIE NOUA, Anul VI, Nr. 9-10 (67-68), Septembrie–Octombrie 2 0 0 0
ISSN 1223–9461

CTITORI ŞI BINEFĂCĂTORI AI CATEDRALEI EPISCOPALE CARANSEBEŞ — 2000

Cont: 2511.1–39.1/ROL — B.C.R. Caransebeş

Nr. crt.	Numele şi prenumele	Localitatea	Suma (lei)
837	Vulpeş Nicolae	Caransebeş	50.000
838	Pr. Lazăr Magheţi	Zorlenţu Mare	500.000
839	Fam. Hurduzeu	Caransebeş	100.000
840	Bojinescu Dorina	Caransebeş	200.000
841	Parohia Bocşa Montană	Prot. Reşiţa	200.000
842	Parohia Anina	Prot. Reşiţa	195.000
843	Teodorovici Ana	Caransebeş	100.000
844	Enache Maria	Caransebeş	100.000
845	Parohia Cruşovăţ	Prot. Băile Herculane	260.000
846	Cubarici Dumitrie	Caransebeş	50.000
847	Parohia Dognecea	Prot. Reşiţa	500.000
848	Parohia Dezeşti	Prot. Reşiţa	500.000
849	Covaci Mihai	S.C. Sinterezis S.R.L.	1.000.000
850	Teodor Meleşcanu	Preşedinte A.P.R.	5.000.000

(continuare în numerele următoare)

Colectivul redacţional:

Preşedinte: – P.S. Dr. LAURENŢIU STREZA
Episcopul Caransebeşului
Redactor resp.: – Pr. Vicar Ioan Petraş
Membri: – Prot. Dr. Vasile Petrica
– Pr. Prof. Dr. Sorin Cosma
– Pr. Prof. Drd. Ionel Popescu
Tehnoredactor: – ing. Cristian Frenţiu

Tehnoredactare computerizată şi tipărire:

TIPOGRAFIA DIECEZANĂ
1650 — CARANSEBEŞ
Str. Mihai Viteazul nr. 11
tel.: 055/516412, fax: 055/516402
e-mail: episcop@cs.ro

RĂZBOIUL OASTEI DOMNULUI

Cu cine se războiesc cei intraţi în ea ?

Vom spune îndată, de la început, că Oastea Domnului este o armată sufletească. Ea poartă un război dârz contra păcatelor şi stricăciunilor sufleteşti. Oastea Domnului mobilizează suflete la luptă contra păcatelor, contra întunericului ci contra vrăjmaşului diavol. Ea se luptă pentru Împărăţia lui Dumnezeu şi mântuirea sufletului.

Mulţi vor zice: *Ce rost are această Oaste a Domnului, că doar toţi creştinii sunt ostaşi de-ai lui Hristos ?* Va fi ! Dar cei mai mulţi au dezertat de mult din lupta mântuirii. Au părăsit frontul şi pe Comandantul luptei. Noi, cei din Oastea Domnului, ne-am întors înapoi la lupta mântuirii şi ne-am pus din nou sub cârma şi comanda marelui nostru Rege Ceresc: Iisus Mântuitorul.

În orice război, taina biruinţei stă în aceea să-ţi cunoşti, întâi şi întâi, vrăjmaşul cu care ai de luptat; să-i cunoşti puterea şi apucăturile, ca să ştii apoi cum să te aperi şi cum să-l ataci. Aşa e şi lupta noastră. Mai întâi trebuie să ne cunoaştem vrăjmaşul.

Cine este vrăjmaşul cu care trebuie să ne războim noi, creştinii, şi pe care trebuie să-l biruim ? Ni-l spune Scriptura: e ***diavolul.*** Aş putea îndată întări acest lucru cu grămezi de citate din Sf. Scriptură. Amintesc acum numai două: *„Satana* — zice Scriptura — *e potrivnicul credincioşilor, vrăjmaşul lor, care nu se odihneşte... să ne împotrivim lui cu credinţă tare*" (I Petru 5, 8–9). *„Îmbrăcaţi-vă în toate armele lui Dumnezeu* — zice Sf. Ap. Pavel —, *ca să luptăm împotriva Satanei şi să nimicim toate săgeţile lui cele aprinse...*" (Efeseni 6, 3–8).

Un lucru ciudat se poate însă observa între creştinii de azi: au început să nu mai creadă în diavolul. Un om din popor m-a întrebat astă-vară, că, *oare, zău, este diavol şi unde şade ?* Omul mă întreba aşa, râzând, în semn că el a ajuns să nu mai creadă în diavolul şi să nu se mai teamă de el. De domnii de la oraş, să nu mai vorbim ! Te râd în faţă când le spui că este diavol.

Este şi lucrul acesta o mare slăbire pentru viaţa creştinească. Credinţa în diavolul îşi are însemnătatea ei, o însemnătate foarte mare în viaţa noastră creştinească. De aceea stăruie Scripturile în nenumărate locuri, spunându-ne lămurit că este diavol şi ne face băgători de seamă asupra isprăvilor lui. Cel ce nu crede în diavolul pierde şi credinţa în Dumnezeu, pentru că — între altele — tocmai diavolul şi lucrurile lui ne fac să ne îngrozim, să alergăm la Dumnezeu şi să ne alipim de El şi ajutorul Lui.

Diavolul nu se supără deloc că oamenii încep să nu mai creadă în el. Ba, dimpotrivă, tocmai diavolul este acela care şopteşte oamenilor neîncetat să nu creadă în el. Ce viclean mare este diavolul ! Se tăgăduie pe sine însuşi, pentru ca oamenii să nu-l cunoască şi să nu afle înşelăciunile şi meşteşugurile lui. În vreme de război, fiecare tabără caută să-şi ascundă armele şi armata. Aşa face diavolul: se ascunde, tăgăduindu-se, pentru ca mai uşor să-l poată birui pe creştin.

(Preot Iosif Trifa — *Ce este Oastea Domnului ?*)

Economia, etica şi mutaţiile religiei

Dan Ungureanu

I. Economia, paradigmă a gîndirii

Cinicul: cel care cunoaşte preţul oricărui lucru şi valoarea niciunuia.
Oscar Wilde

Economia este ştiinţa alegerii raţionale; sau, mai riguros, studiul teoretic al principiilor care ghidează alegerea raţională. N-o să găsiţi această definiţie în nici un dicţionar sau tratat. Economiştii înşişi ignoră obiectul studiului lor şi-şi închipuie că economia e studiul schimburilor de marfă şi bani. Economia are un obiect mult mai cuprinzător. Fiecare din noi avem mai multe resurse decît banii: timp, forţă fizică, dorinţe... pe care le **schimbăm** pentru altceva, făcînd o alegere. Un copil care nu are altă avere decît o după-amiază tihnită de vară poate să-şi facă temele, să se joace cu prietenii, să plece la furat mere sau să-şi ajute părinţii sau să nu facă nimic. El alege liber între toate acestea (nu-l costă nimic, deci toate au cam acelaşi preţ). Fiecare are o valoare anume dacă-şi face temele, devine mai ştiutor, dacă iese la joacă, şi va face prieteni, dacă fură mere, va simţi plăcerea trepidantă a riscului, dacă-şi ajută părinţii, va fi lăudat, dacă nu face nimic se va odihni binemeritat. Nimeni nu poate decide în locul lui. El singur hotărăşte care activitate are o valoare mai mare pentru el şi în care merită să-şi investească timpul. **Valoare** e un termen pe care etica şi economia îl au în comun, şi dovedeşte înrudirea dintre bunurile materiale şi bunurile simbolice. Fiecare din noi facem în fiecare moment o alegere. De aceea putem considera limbajul economiei ca un instrument potrivit şi pentru a descrie alegerile etice.

Etica este studiul teoretic al principiilor care ghidează acţiunea umană în contexte în care alegerea e posibilă.

Există mai multe diferenţe între etică şi economie, dar ele sînt mici. Criteriul etic ultim este **binele**, criteriul economic ultim este **rentabilitatea**. Rentabilitatea unei activităţi (acţiuni) economice este acelaşi lucru cu binele unei acţiuni (activităţi) etice. Diferenţa dintre ele este una singură, rentabilitatea e cuantificabilă în bani, valoare materială, binele e cuantificabil ca valoare simbolică. **A preţui** este iarăşi un termen preluat de etică din vocabularul economiei (a aprecia pe cineva, „nu dau nici un ban pe el" sînt afirmaţii şi calificative morale).

Şi iarăşi, trebuie subliniat, deşi „material/simbolic" par doi termeni opuşi, opoziţia dintre ei nu e considerabilă. Banii au o valoare bazată pe consensul general, nu au o valoare intrinsecă: pînă şi aurul, deşi toată lumea, şi de mult, îl consideră valoros, valoarea lui fluctuează, şi depinde de sănătatea economiei, de abundenţa grîului sau a argintului... E destul ca cineva să deschidă ***Originea lucrurilor***, cartea de etnografie a lui **Julius Lips**, ca să vadă cît de fluctuantă este noţiunea de bani în diversele culturi primitive, şi cît de mult depinde ea de consensul societăţii. La fel stau lucrurile şi cu valorile morale: ele sînt, ca şi banii, bazate pe consensul general, pe valorile etice şi religioase ale unei societăţi date.

„*Economistul* — spune **Kenneth Ewarth Boulding** într-o formulă celebră — *e prea bun pentru Iad şi nu destul de bun pentru Rai*". Activitatea economică e creatoare de valori etice: sînt ele compatibile cu cele creştine?

II. Etica nevăzută a lui Adam Smith

„*Niciunul din noi nu contează pe bunăvoinţa brutarului ca să aibă pîine, ci pe propriul lui interes egoist*" spune în esenţă **Adam Smith** în prolixa lui carte ***The Wealth of Nations***. Dezvoltarea acestei idei se numeşte teoria mîinii nevăzute: Smith sugerează că acţiunea simultană a diverselor interese egoiste serveşte binele general, că se creează spontan un mecanism de auto-reglare a nevoilor, un „cerc virtuos" cum se mai spune. Aceasta e mîna nevăzută a lui Adam Smith. Din nenorocire, nimeni n-a citit printre rînduri implicaţiile religioase ale concluziilor sale. Dacă economia într-adevăr funcţionează astfel, atunci nu e nevoie de postularea nici unei providenţe. Mîna *nevăzută* are în comun cu Dumnezeu *invizibilul*, şi, prin urmare, cartea lui Smith poate fi citită şi ca un tratat de teologie.

În fapt, etica religioasă şi etica economiei sînt diametral opuse. Valorile etice religioase sînt iubirea, nădejdea şi credinţa, apoi bunătatea, curajul şi celelalte. Etica economiştilor e una bazată pe punctualitate, corectitudine, politeţe, seriozitate, e o etică slabă. Ea e valabilă în condiţiile în care majoritatea problemelor sînt rezolvate de la sine, de către „mîna nevăzută" a lui Smith.

Etica clasică încearcă să ne convingă că omul trebuie să facă un efort voluntar pentru a realiza binele. Pentru economişti, e suficient ca el să-şi vadă de propriul lui interes, iar jocul pieţei se ocupă de reglajul distribuţiei.

De fapt, şi banii, şi religia au funcţia de a regla relaţiile dintre oameni în interiorul societăţii. Cei care au aceeaşi religie au, grosso modo, şi aceleaşi valori morale. Valorile morale fac previzibil comportamentul semenilor noştri, îl ritualizează, îl fac lizibil; economia face previzibile cheltuielile şi cîştigurile.

III. Societatea de consum şi banii

Ca salariat, angrenat într-o economie globală, individul nu mai are controlul recompensei sale băneşti, nu poate înţelege de ce e bine sau prost plătit. Un recent concurs naţional de frumuseţe a recompensat o liceeană cu un premiu de douăzeci de ori mai mare decît cel primit de o altă colegă a ei la concursul naţional de chimie. Fiindcă în societatea de consum, urbană, ţesutul social

⇨ se destramă, recompensele simbolice ale recunoaşterii şi aprecierii nu mai funcţionează, recunoaşterea socială se materializează prin bani.

Specializarea tot mai accentuată a fiecăruia face nu doar ca el să fie o autoritate în propriul domeniu, dar şi să accepte tot mai mult autoritatea altora în alte domenii. Omul pierde tot mai mult controlul asupra realităţii din jurul lui: specialist într-un domeniu restrîns, informat de mass-media, indirect, plătit cu o sumă arbitrară, alienatul modern îl citeşte pe Robinson Crusoe pentru a-i admira independenţa. Relativismul etic al omului de azi e datorat celorlalte nedumeriri ale sale.

IV. Valoarea

Nu cred că voi apuca ziua cînd se va putea alege între mai multe calendare ortodoxe de perete, unul cu banderola *„Acum cu 15 % mai mulţi sfinţi decît în anul trecut"* ori, şi mai rău, *„Cu 15 % mai puţin zile de post decît în alte calendare"*. În schimb, aud în predicile unor predicatori expresia *„darul gratuit al răscumpărării"*. Expresia mă face să mă gîndesc la un public obişnuit cu ofertele promoţionale, soldurile, „pentru cinci produse cumpărate, al şaselea vă e oferit", public care ciuleşte urechea cu interes cînd aude cuvîntul ***gratuit***.

Liturgica ortodoxă tradiţională stăruie să spună: *„... care L-a dat pe Fiul Său Unul născut..."* — în care unicitatea, totalitatea darului îl fac incomensurabil.

Daţi-i Cezarului ce e al Cezarului. În condiţiile actuale, situaţia e mai curînd răsturnată: Cezarul (statul) e cel care plăteşte: salarii, pensii, subvenţii. Statul e omniprezent.

Ideea de dreptate este o idee religioasă. Dreptatea, echitatea sînt atribute ale lui Dumnezeu. A spune *„Dumnezeu e drept"* înseamnă *„Dumnezeu răsplăteşte după dreptate"*. A fi drept, a fi echitabil înseamnă a distribui şi a atribui cum se cuvine — iar aceste două acţiuni fac obiectul economiei.

Societatea în care trăim nu e egalitară. Egalitatea tuturor nu ar putea fi atinsă decît cu preţul unor mari injustiţii, e nepractică. Societăţile care au încercat s-o realizeze au început cu acte de teroare colectivă, au continuat cu represiunea politică şi au eşuat într-un marasm economic. Echitatea în schimb este un ideal concret — e dorinţa de a oferi şanse egale unor merite egale.

Inegalitatea veniturilor e mai uşor suportabilă decît inechitatea. Există de pildă domenii pe care votul le-a scos din domeniul pieţei, al legii cererii şi ofertei, pentru a le transforma în servicii publice: sănătatea şi educaţia, de exemplu.

Echitatea (*fairness*) este un bun în sine, iar pentru omul religios ea are şi o valoare religioasă. Dacă veniturile sînt redistribuite în aşa fel încît să nu existe o polarizare excesivă a sărăciei şi a bogăţiei, oamenii se simt mai egali şi participă în număr mai mare la viaţa politică. E destul să privim felul în care diferiţi legislatori au privit una şi aceeaşi faptă în diferite ţări, de exemplu calomnia în presă. Pentru unele regimuri, ea e pedepsită cu închisoarea (faptă **penală**, infamantă); pentru altele, cu amendă (ţine de **dreptul civil**, e cuantificabilă în bani, nu dă curs deschiderii unui cazier judiciar). Una şi aceeaşi acţiune e privită alternativ ca un rău în sine, simbolic, ţinînd de lege şi morală; ori ca un rău particular, cuantificabil în bani, neţinînd de morală. Tendinţa actuală a legii este de restrîngere a proceselor penale şi transformarea lor în conflicte civile. Amenda, înlocuitor al închisorii, ocoleşte stigmatul moral asociat delincventului.

V. Alienarea

Este necesar ca oamenii Bisericii să ia în considerare problema societăţii de consum şi a alienării, despre care încă nu s-a scris încă serios şi convingător. În urmă cu puţini ani, încă, societatea era compusă covârşitor din ţărani. Diferenţa esenţială dintre ţăran şi orăşean e că primul este auto-suficient, el CONTROLEAZĂ ceea ce produce. Orăşeanul îşi sacrifică autonomia şi putinţa de a face orice pentru specializare şi pentru salariu. Orice ţăran, fie cît de sărac, e un stăpîn, orice orăşean, cît de bogat, e o curea de transmisie. Asta face ca valoarea muncii sale să fie greu de cuantificat.

Faptul că uzine întregi pot fi închise de pe o zi pe alta pe criteriul rentabilităţii dovedeşte că munca nu mai e sursa valorii, ci valoarea produsului e dată de cu totul alţi factori. Astfel omul nu mai e sursă şi destinatar, ci cablul de transmisie dintre maşina care produce şi rentabilitatea produsului. Relaţia de antagonism pe care Marx şi Engels o vedeau în raporturile patron-proletar, în secolul XX, s-a transformat în momentul de faţă în relaţia antagonistă finanţe-industrie. Nu patronii controlează activitatea industrială, ci consiliile de administraţie ale acţionarilor, care reprezintă fonduri de investiţii. Acţionarul care deţine o acţiune la un concern imens e mai crud decît patronul unei fabrici de postav englezeşti, care-şi plătea prost muncitorii, îi silea să muncească fără încetare, pe ei şi pe copiii lor: el nu le reduce salariile, el închide fabrici întregi, de la distanţă, indolor.

Există în om un instinct al riscului pe care epoca primitivă îl potolea prin vînătoare. În societatea de consum totul e de vînzare, operaţie destul de sigură şi fără nimic agonic. Pentru a compensa această trăsătură, marea majoritate a produselor de consum oferă posibilitatea de a participa la un joc de noroc, o tragere la sorţi, prin care se poate cîştiga un bun scump: privind o emisiune TV, cumpărînd un pachet de ţigări (sticlă de suc, pachet de detergent) poţi cîştiga un automobil, un apartament. **Cumpăratul** se transformă într-un joc, schimbul cinstit devine partidă de poker. Deşi indoloră, această schimbare a mentalităţilor duce la manipularea consumatorului, înlocuind *„am nevoie de o sticlă de suc"* cu *„am nevoie de maşină, apartament"*. El nu mai cumpară conform nevoilor sale imediate, ci joacă. ⇨

Idealul creştin al omului este omul cu desăvîrşire liber şi responsabil totodată. Consumatorul manipulat de preţurile promoţionale, de solduri, de cumpăratul-joc este un om alienat.

În societatea de consum banii tind să devină din ce în ce mai abstracţi şi mai necontrolabili. Teoria economică clasică, a reglării preţurilor prin concurenţă, postulează un cumpărător omniscient, care e în stare să aprecieze la justa valoare fiecare marfă care-i este oferită. Acest cumpărător nu există. Cumpărătorul obişnuit este ignorant, iar judecata lui inversează cauzalitatea: *e scump, deci e bun*. Informaţia cumpărătorului este înlocuită de informaţia vînzătorului, de către publicitate. Diversificarea mărfurilor (falsă diversificare, de fapt) accentuează ignoranţa acestuia, şi aşa mai departe. Folosim bunuri ale căror preţuri ne sînt opace: cît costă DE FAPT un calculator electronic sau un medicament rar? Doar expertul poate decide. *„Plata dreaptă a lucrătorului*" din ***Biblie*** a devenit un concept prea vag ca să putem şti cum şi cui se aplică.

VI. Economia paralelă

Există deja o literatură serioasă dedicată economiei „paralele", contrabandei, mafiei şi evaziunii fiscale. Din punct de vedere legal, aceste fapte sunt infracţiuni, din punct de vedere moral, fapte reprobabile, din punct de vedere religios, păcate. [1] Pentru economist ele sînt activităţi economice. Punct.

Din punctul de vedere al economistului există doar criteriul rentabilităţii. Industria prostituţiei sau comerţul cu droguri nu sînt ilegitime pentru economist, ci doar rentabile sau mai puţin rentabile.

Trebuie spus aici, spre apărarea traficanţilor cinstiţi, că Anglia a instituit pedepse pentru traficul de droguri după momentul cînd a pierdut India, fosta sa colonie, mare producătoare de opiu, pe care Anglia îl revindea în China. N-a existat întotdeauna o părintească preocupare a statului pentru sănătatea cetăţenilor săi, asta e sigur, ci ea provine din considerente economice.

Comerciantul calculează permanent rentabilitatea evaziunii fiscale: *riscul de a fi prins* x *preţul mitei*. El nu preferă legalitatea ilegalităţii din principii morale, ci fiindcă e mai rentabilă — dacă e rentabilă. Legislatorul este deci, paradoxal, cel care determină nivelul de respectare a legii. Din punct de vedere religios, nu e indiferent dacă legea e dreaptă sau nu. Din punct de vedere economic, Hernando de Soto şi alţii au arătat că economia subterană există din cauza legilor proaste, care fac dificil accesul la legalitate unor agenţi economici altfel oneşti, şi din cauza cererii. Economia subterană serveşte ca să regleze tensiuni altfel explozive în societate. (evocăm aici exemplul economiei subterane de pînă în 1989, care corespundea unei cereri alimentare generalizate).

De exemplu, accizele pe ţigări au dat naştere contrabandei cu ţigări. Dată fiind rentabilitatea contrabandei, statul trebuie să plătească un anumit cost pentru respectarea legii: controale în pieţe şi la vămi, salarii suficiente pentru angajaţi ca să nu se lase mituiţi. În cele din urmă se constată că există un prag peste care evaziunea fiscală şi contrabanda nu mai sînt percepute ca imorale, din cauza costului ridicat al menţinerii legalităţii.

VII. Creştinismul şi ideea de dar

Ideea de dar este o idee foarte veche, primitivă aproape. Darul este simbolul concret, material, al prieteniei, valoare materială care întruchipează o valoare simbolică. Darul este contopirea dintre simbolic şi material, este expresia turnată într-un concret vizibil. De aici, unicul tabu rămas în societatea noastră, pînă azi — *nu se pot face daruri în bani*. Banii nu pot fi făcuţi dar din motivul că nu sînt ceva concret, ci ceva abstract. *A da un fular* înseamnă: *„mă îngrijesc să nu-ţi fie frig*", *a da flori*: *„mă bucur să vezi ceva frumos*". E o grijă personală, individualizată, şi care nu poate fi întoarsă în acelaşi fel, din cauza unicităţii persoanei umane. Cel care a dat în dar o sută de lei va primi în dar alţi o sută de lei, impersonali. În societatea de consum, unde totul se cumpără iar omul obişnuit nu mai produce el însuşi mai nimic, preţul transpare prin obiect. Oricine primeşte o sticlă de vin, de pildă, poate spune, după ambalaj şi etichetă, ordinul de mărime al preţului acesteia. În antichitatea greacă, darurile cele mai frecvente erau iepuri (vînaţi, pe vremea aceea) şi cocoşi, crescuţi acasă, cu sudoarea frunţii. Nici unii nici alţii nu trebuiau să fie cumpăraţi, ci trebuiau să însemne sau iscusinţa vînătorească, sau răbdarea crescătorului; şi una, şi cealaltă, necunatificabile în bani. De aici şi decăderea religiei iudaice în vremea lui Hristos. Porunca jertfei rămînînd aceeaşi, ca în timpurile vechi, parte din evrei renunţaseră la îndeletnicirile agricole şi cumpărau animalele de jertfă în faţa templului: mielul, care înainte era **parte** a turmei, **semnul** de mulţumire pentru că oile fuseseră fecunde, e un simplu animal cumpărat pentru a fi jertfit, şi atît. El nu mai e, după legea lui Moise, cel mai desăvîrşit din turmă, ci un miel oarecare, de cumpărat. Hristos restaurează darul şi ideea de dar. El e unic şi incomensurabil. Dragostea nu e cuantificabilă în bani. *A iubi* înseamnă a face daruri, cît mai personale, cît mai individualizate, cît mai unice. *A iubi* înseamnă a-l cunoaşte pe celălalt, atît de bine, încît să-i dai exact ceea ce-i place doar lui sau doar lui îi trebuie. În societatea dominată de economie, rolul pe care şi-l poate rezerva religia e de a contrabalansa influenţa ei, a arăta că ***valoarea nu e totuna cu preţul***. Îi revine Bisericii sarcina de a afirma răspicat că ***eficacitatea economică nu e scopul ultim al activităţii umane***, că ***fericirea umană e mai complexă decît bucuria acţionarului care vede acţiunile crescînd.*** □

[1] Sînt asimilate furtului.

SINTEZE DE GÂNDIRE, DE ÎNŢELEPCIUNE ŞI DE ARTĂ A CUVÂNTULUI

Este îndeobşte cunoscut că fiecare **întrunire sinodală** (anuală-ordinară ori extraordinară) din perioada 1870–1918 a fost precedată (după Sf. Liturghie) de un cuvânt introductiv rostit de ierarhul episcop (sau de un împuternicit), cuvântări ce se constituie, prin însumare, într-o substanţială culegere documentară pentru istoria eparhiei Caransebeşului. În perioada de referinţă, astfel de întruniri au fost prezidate de înalte personalităţi ale spiritualităţii româneşti, episcopii: **Ioan Popasu** — cu alesele lui calităţi arhiereşti şi culturale (1865–1889), **Nicolae Popea** — membru al Academiei de la Bucureşti (1889–1908), **E. Miron Cristea** — membru onorific al Academiei Române, devenit primul patriarh al Bisericii autocefale române (1909–1919), iar ca împuternicit, arhimandritul **Filaret Musta** — doctor honoris causa al Univ. Cernăuţi în grad de mare ofiţer (1900–1909).

La o privire de ansamblu, precuvântările rostite de aceştia înfăţişează, într-o formă condensată, coordonatele de bază ale vieţii româneşti din cuprinsul diecezei în epoca amintită, ştiut fiind faptul că biserica strămoşească, prin întreaga sa structură organizatorică, şi-a asumat menirea de apărare, afirmare şi propăşire a fiinţei noastre naţionale în condiţiile istorice îndeobşte cunoscute. Atât prin analiza stării interne a organismului diecezan, cât şi prin a relaţiilor acestuia cu factorii externi, ni se oferă o „bancă de date“ privitoare la rolul bisericii şi al şcolii în viaţa societăţii româneşti; despre constituirea şi funcţionarea reuniunilor, asociaţiilor, societăţilor cu scop cultural şi profesional; despre formarea unui potenţial intelectual şi profesional pus în slujba Bisericii, a şcolii, a altor instituţii cu reflex cultural şi economic. Este interesant de urmărit unele teme recurente, precum: raporturile dintre Biserică şi şcoală (aceasta ca fiică a Bisericii), raportul dintre prosperitatea materială şi întărirea eficienţei multiple a instituţiilor culturale, de educare religioasă-morală, ori raportul cultură-Biserică, ideea de bază fiind aceea a unei colaborări armonice în sensul că nu se recomandă Biserică fără cultură, dar nici cultură fără Biserică. În această privinţă este elocventă apropierea şi chiar asimilarea unor curente culturale dominante în spaţiul românesc: ***junimism*** la Ioan Popasu, ***tradiţionalism*** şi ***sămănătorism*** la Nicolae Popea parţial şi pronunţat la E. Miron Cristea. (Pe această ideologie, Miron Cristea propune, la sinodul din 1917, editarea unei publicaţii la nivelul mitropoliei, dorinţă realizată numai pentru episcopia sa prin publicarea săptămânalului „*Lumina*“, în 1918).

În context, cu glas blajin duhovnicesc dar fără ezitare, episcopii solicită coreligionarilor eparhiei să respecte întru totul constituţionalismul bisericesc, statutele şi întregul sistem de disciplină. Această cerinţă este adresată îndeosebi factorilor responsabili din reţeaua bisericii şi şcolii, pe care îi îndeamnă frecvent la unitate, înţelegere şi conlucrare armonică, recomandându-le să elimine disensiunile, disputele păgubitoare.

Al doilea fascicul tematic al cuvântărilor, vizând starea şi raporturile dintre organismul diecezan şi factorii externi acestuia (oficialitatea politică), aduce permanent în prim plan necesitatea apărării drepturilor câştigate şi intensificarea demersurilor pentru dobândirea altora, de manifestarea specificului naţional în interiorul instituţiilor bisericeşti, şcolare, culturale. Deşi frecvent se menţionează tendinţa autorităţii statale de a emite legi ostile fiinţei noastre naţionale, ierarhii caransebeşeni nu alunecă în atacuri naţionaliste răutăcioase, ci îşi argumentează afirmaţiile cumpănit, cu moderaţie, fără stridenţe şovine. Concomitent, se are în atenţie, permanent, acţiunea prozelitismului şi se recomandă contracararea lui prin împlinirea conştiincioasă a îndatoririlor pastorale în rândul enoriaşilor.

Parcurgerea integrală a cuvântărilor rostite de vestiţii arhierei caransebeşeni dă posibilitatea descifrării unor virtuţi ce confirmă darul, arta întocmirii unei alocuţiuni ori discurs în toată regula, capacitatea autorilor de a atrage şi convinge auditoriul (alcătuit la rându-i din personalităţi de elită), prin variate mijloace oratorice, de la formulări de bun găsit, apelativele protocolare reverenţioase, la dense fundamentări teologico-filosofice a afirmaţiilor, argumentărilor, îndemnurilor (cu texte biblice, cu panseuri ale marilor gânditori ori extrase din înţelepciunea populară), de încorporare a unor mijloace stilistice (enumerarea, exclamaţia, interogaţia retorică) şi până la rugăciunea din final — pioasă şi emoţionantă invocare, întru ajutor, a forţei divine. Se poate constata o modificare progresivă a timbrului de la un episcop la altul, în sensul modernizării discursului, făcându-se, prin E. Miron Cristea, chiar o schimbare de registru, atât în structura cuvântării, cât şi în diversificarea modalităţilor specifice artei oratoriei, mai ales prin intersectarea şi articularea mai armonioasă ori mai energică a instrumentarului teologic cu cel filosofic, etnologic, sociologic (v. sinod 1912), ca şi prin o mai bogată introducere, ca suport argumentativ, a citatelor, a maximelor, a paralelei cu legile naturii. Adesea, alături de tonul patern şi intenţiile didactice (vizibile la fiecare vorbitor), demersul analitic este înviorat prin neaşteptate asocieri de imagini, metaforizări, chiar portretizări, cu o riguroasă claritate şi proprietate a stilului, confirmându-se stăpânirea unui amplu instrumentar oratoric pus în slujba unui bogat conţinut de idei.

Cuvântările sinodale ale episcopilor caransebeşeni reprezintă, prin antologare, o **valoroasă sinteză a vieţii societăţii româneşti din Banat** între 1870–1918, în care Biserica ortodoxă a jucat un rol fundamental.

Prof. Petru CĂLIN

Episcopul Ioan Popasu

şi reactivarea Episcopiei Caransebeşului

Anul 1864 intră în istoria Transilvaniei ca un an de referinţă. După ce în 1701 a fost desfiinţată Mitropolia transilvană a început un calvar pentru românii ortodocşi întrucât erau lipsiţi de o conducere ierarhică corespunzătoare aspiraţiilor fireşti şi imperiul austro-ungar care avea permanent intenţia de a ţine pe ortodocşii români în lipsuri şi întuneric, în 1786 i-a supus ierarhiei sârbeşti de la Karloviţ, relaţie nefirească dat fiind faptul că românii erau majoritari.

Datorită mişcărilor produse de Revoluţia de la 1848 atitudinea faţă de români se impunea a fi schimbată. În primul rând este de reţinut că însăşi revoluţionarii paşoptişti au cerut reînfiinţarea Mitropoliei. Era un fapt firesc, care nu putea fi ignorat. Dar meritul cel mare îi revenea lui Şaguna, căci după cum s-a afirmat într-un editorial al timpului *„fără necurmatele stăruinţe şi lupte diplomatice ale lui Şaguna nici sublimul simţ de dreptate al monarhului, nici duhul de răsplată creştinească al ministrului nu s-ar fi coborât asupra Românilor năcăjiţi din văile Carpaţilor şi din ţara Caraşului"* (**Dr. Ioan Lupaş, *Mitropolitul Andreiu baron de Şaguna***, Sibiu, 1909, p. 324).

Despărţirea românilor transilvăneni şi bănăţeni de ierarhia sârbească de la Karloviţ s-a produs în 1864, când înfiinţându-se Mitropolia Transilvaniei, în anul următor, 1865, se reînfiinţează şi episcopia sufragană de la Caransebeş. *„Şi trebuie subliniat încă o dată că această izbândă nu era posibilă fără eforturile făcute de Andrei Şaguna, Andrei Mocioni şi Ioan Popasu..."* (**Constantin Brătescu, *Episcopul Ioan Popasu şi cultura bănăţeană***, Editura Mitropoliei Banatului, Timişoara, 1995, p. 25), care în calitate de protopop al Braşovului şi membru în senatul de la Viena avea o autoritate deosebită, el secondând pe Şaguna în toate demersurile pentru restaurarea Mitropoliei şi implicit a episcopiilor sufragane. Şaguna, împreună cu episcopul Procopie Ivaşcovici, în 6 martie 1865, aleg ca episcop al Caransebeşului pe arhimandritul Ioan Popasu. La 6 iulie 1865 s-a emis diploma imperială, iar la 15 august a fost hirotonit de Şaguna şi Procopie Ivaşcovici în biserica din Răşinari şi în 12 noiembrie 1865 într-un entuziasm nemaipomenit a fost instalat în scaun de episcopul Aradului.

Episcopiei Caransebeşului i s-au atribuit protopopiatele: Caransebeş, Mehadia, Lugoj, Făget, Vărădia, Jebel, Vârşeţ, Palanca, Panciova şi Ciacova. Deci un teritoriu destul de însemnat. La sosirea sa în Caransebeş episcopul Ioan Popasu a găsit o sărăcie îngrijorătoare. Reşedinţa unde locuia era ruinată, ea fiind părăsită de la transferarea cu un secol în urmă la Vârşeţ a episcopului, trebuind ca în condiţii cu totul improprii să locuiască aici până în 1870, când a cumpărat actuala reşedinţă de la unitatea militară.

Printre primele iniţative ce le-a luat a fost aducerea la Caransebeş în 1885 a şcolii teologice de la Vârşeţ, înfiinţată odată cu cea de la Arad în 1822. Primii profesori au fost George Peştean, care a funcţionat şi la Vârşeţ şi preotul de la Dognecea, Mihai Velceanu. Între timp l-a adus de la Praga pe Antoniu Sequens, care introduce muzica instrumentală ca obiect obligatoriu de studiu şi pe George Petrescu pentru cântarea bisericească. Deschiderea cursurilor festive s-a făcut în 10 noiembrie 1865, prima lecţie ţinând-o însuşi episcopul Popasu. Filaret Musta a fost încredinţat cu conducerea şcolii. Durata şcolarizării era de trei ani. Între timp au apărut profesori de înaltă ţinută, asemeni lui Iuliu Olariu, cel dintâi teolog bănăţean cu titlul de doctor, cum şi profesorul de catehetică Petru Barbu, ambii foşti redactori ai „Foii Diecezane".

„S-a spus şi s-a scris, pe bună dreptate, că cele mai mari realizări le-a înregistrat episcopul Ioan Popasu în domeniul şcolar" (**C. Brătescu, *op. cit.***, p. 63). Şcolile confesionale erau în grija Bisericii şi asigurau învăţarea în limba română. Pentru că autorităţile maghiare se dădeau de ceasul morţii de a găsi pricini pentru a le transforma în şcoli comunale, unde predarea se făcea în limba maghiară, invocau toate cauzele care porneau din neajunsurile financiare, respectiv lipsa de clădiri corespunzătoare. Deci şcolarizarea cadrelor didactice, salarizarea lor, erau în grija Bisericii. Pentru a se prospera în această direcţie, căutându-se mijloace dintre cele mai moderne spre a face eficientă activitatea şcolară, s-au iniţiat **conferinţele învăţătoreşti**, care aveau un rol deosebit în pregătirea metodică a cadrelor didactice. Protopopului Ioan Tomici i-a venit ideea introducerii unui tas pentru şcoală.

Ofensiva care o ducea episcopul Ioan Popasu pornea din conştiinţa sa curată de păstor, având responsabilitatea de a-şi salva credincioşii din preocuparea vădită a guvernului de a-i maghiariza. Pentru că nevoia de cadre didactice era una din cele mai stringente, Ioan Popasu, în 1876, deschide la Caransebeş **Institutul pedagogic**. Desigur că exista aici o tradiţie pe linia pregătirii învăţătorilor; ne-o dovedesc traducătorii ***Paliei de la Orăştie*** din 1582, caransebeşeni (Efrem Zăcan şi Ştefan Herce); dar ceea ce face acum episcopul Ioan Popasu este cu totul altceva. El a adus cadre capabile să predea la acest institut, unii din ei fiind formaţi în universităţile din vest.

Prin înfiinţarea unei tipografii proprii (1885), inevitabil gestul următor, în 1886, de a înfiinţa ***„Foaia Diecezană"***, periodicul cu cea mai îndelungată apariţie în Banat, care-şi aduce o contribuţie de prim ordin la viaţa spirituală a Banatului. S-a consemnat că la vederea primului număr al foii, episcopul a îngenuncheat şi a mulţumit lui Dumnezeu pentru această izbândă.

Nu putem să încheiem prezentul articol fără să amintim ceea ce s-a consemnat despre el şi anume: *„Episcopul Ioan Popasu a fost unul dintre cei mai mari bărbaţi ai neamului nostru din era redeşteptării noastre naţionale şi unul dintre cei mai mari episcopi ai bisericii noastre străbune. Iubirea înflăcărată către neamul său, alipirea neclătită către biserica noastră dreptmăritoare, inima adâncă simţitoare, mişcată de suferinţele poporului său, umanitatea, urbanitatea şi tact fin în contact cu alţii chiar şi cu subalternii, cu bătrânii şi cu tinerii, elocvenţa împreunată cu vocea sonoră bărbătească, înfăţişare simpatică, voinţă tare îndreptată spre fapte bune, munificenţa sunt trăsăturile generale ale acestei nobile figuri. Dar mai vârtos* ***însufleţirea nemărginită pentru luminarea poporului*** *său formează elementul principal al acestui bărbat vrednic de o veşnică amintire. Geniul său a văzut că numai un popor luminat poate fi conştient de sine şi numai un astfel de popor se poate ridica la idealuri mai înalte şi astfel şi inima lui se poate încălzi de iubire către neamul său şi către biserica sa, motorii principali ai faptelor mari. Numai* ***entuziasmul infinit pentru cultură*** *poate explica şi perseverenţa cu care a lucrat până la moarte pentru şcoală. (...) Este imposibil să expunem tot ceea ce Popasu a făcut pentru şcoală, terenul principal al activităţii sale. A avut să lupte cu multe greutăţi, care altora se păreau invincibile, însă Popasu, care avea un* ***umor*** *şi* ***optimism*** *înnăscut, nu disperă"* (**Andrei Ghidiu şi Iosif Bălan, *Monografia oraşului Caransebeş***, Caransebeş, 1909, p. 156–158). Iată cuvinte de o frumuseţe rar întâlnită la adresa unui ierarh de la a cărui trecere în veşnicie a trecut un secol.

Prot. lect. dr. Vasile PETRICA

Episcopul academician Nicolae Popea

— animator al mişcării culturale din Eparhia Caransebeşului

Arhimandritul **Nicolae Popea** (1826–1908) a fost ales episcop al Caransebeşului la 27 martie 1889 şi a păstorit această eparhie bănăţeană până la data de 26 iulie 1908, când a trecut la cele veşnice. [1]

Fostul ierarh caransebeşean era cunoscut în lumea cărturarilor români datorită studiilor sale de istorie bisericească: „*Vechea Mitropolie ortodoxă română a Transilvaniei*“ (Sibiu, 1870), „*Arhiepiscopul şi Mitropolitul Andrei Şaguna*“ (Sibiu, 1879) şi „*Memorialul arhiepiscopului şi mitropolitului Andrei Şaguna sau luptele naţionale politice ale românilor, 1846–1873*“ (Sibiu, 1889). Aceste strădanii pe tărâmul cercetării istorice i-au fost răsplătite cu alegerea ca membru corespondent al Academiei Române, în anul 1877 şi apoi ca membru activ al acestui prestigios for ştiinţific, în anul 1899. [2]

Pe lângă apreciata activitate de cercetare ştiinţifică, Nicolae Popea s-a implicat şi în viaţa culturală, atât la Sibiu, cât şi la Caransebeş. Astfel, viitorul episcop s-a numărat printre iniţiatorii şi membrii fondatori ai ASTREI, a fost membru al *Reuniunii pentru crearea unui fond de teatru român*, apoi membru fondator şi potector al *Reuniunii învăţătorilor* din dieceza Caransebeşului şi membru în mai multe societăţi culturale din Ardeal şi din Banat.

La Caransebeş, episcopul Popea a continuat munca înaintaşului său, episcopul Ioan Popasu, îngrijindu-se de *Institutul Teologic-Pedagogic*, de starea materială a eparhiei şi de trimiterea unor tineri la studii de specializare în teologie, pe care i-a numit, ulterior, profesori la şcolile confesionale. [3]

Chiar din primele momente ale păstoririi sale la Caransebeş, Nicolae Popea s-a îngrijit, însă, şi de mişcarea culturală din cuprinsul eparhiei sale. De pildă, în circulara inaugurală din anul 1889 el scria: „*Vă recomand iubiţilor şcoala şi învăţământul, ca cel mai sigur mijloc spre cultură românească căci trebuie să ştim că ceea ce e lumina soarelui pe firmament care împrăştie întunecimea nopţii, aceea e lumina minţii în capul omului*“. [4]

Eruditul ierarh a lansat la Caransebeş un adevărat program de culturalizare, în centrul căruia s-a aflat episcopia cu instituţiile sale subordonate, şcoala şi fundaţiile (chiar filantropice) care puteau sprijini această nobilă activitate. La puţin timp după instalare, el a rostit o cuvântare, la deschiderea sinodului eparhial din 8 aprilie 1890, în care a făcut apel la deputaţii eparhioţi

„*să fim mai încolo activi, să punem umăr la umăr şi să facem ca să domnească între fiii bisericii pacea, concordia şi buna înţelegere frăţească, şi atunci, dar numai atunci, biserica noastră nu numai va prospera şi va înflori, ci ea totodată va deveni o fortăreaţă tare, mai tare decât fortăreţele de tunuri, pentru noi şi pentru drepturile noastre*“. [5]

Într-o altă cuvântare, ţinută la sinodul eparhial din 12 aprilie 1892, episcopul sublinia că prin biserică înţelegea şi şcoala: „*Da, domnilor, când e vorba de biserică eu înţeleg totodată şi şcoala,* **fiica bisericii (s.n.)** *sau lumina care luminează întru întuneric şi pe care de o aveam noi în trecut desigur nu ne pierdeam rostul aproape de tot (...), înţeleg în sfârşit toate instituţiunile noastre religioase şi culturale pe care biserica, ca o mamă bună, are să le înfiinţeze, să le crească şi să le adăpostească sub aripile sale binefăcătoare*“. [6]

„*Cestiunea şcoalelor*“ — cum spunea Popea — s-a aflat şi pe mai departe în atenţia sa şi a sinodului eparhial. Episcopul s-a îngrijit ca *Institutul Teologic şi Pedagogic*, care pregăteau pe viitorii preoţi şi învăţători ai satelor bănăţene, să primească un spaţiu corespunzător, iar pentru „*moralizarea, disciplinarea şi crescerea elevilor* (studenţilor — **n.n.**) *în spiritul bisericii noastre naţionale*“ a cumpărat un spaţiu cu patru clădiri în curte, spre a fi amenajat un internat corespunzător, în care scop a înfiinţat şi un fond special. [7]

Fin observator al transformărilor care aveau loc în societatea timpului său, episcopul a constatat că dinspre apus pătrundea un „*curent păcătos al a unei culturi şi civilizaţiuni false şi lipsite de religiozitate şi moralitate*“ care-i îndepărta pe oameni de valorile creştine şi morale autentice, de aceea îi îndemna pe membrii sinodului, „*inteligenţia eparhiei*“, să conlucreze la întărirea aşezămintelor bisericeşti şi culturale, „*pentru că acestea sunt chemate ca să sporească religiozitatea şi moralitatea, cari predicate de sfânta noastră biserică strămoşească au condus poporul nostru prin toate greutăţile timpului trecut*“.

Şi atunci, ca şi astăzi, mijloacele financiare erau limitate, dar înţeleptul ierarh era de părere că „*şi greutăţile materiale se vor învinge dacă avem dragostea cuvenită faţă de biserică în genere şi faţă de instituţiile ei culturale în special, căci dragostea mult poate, ea toate le învinge*“. [8]

Pentru ca vorbele sale să nu rămână doar în procesele verbale ale şedinţelor sinodale, sfârşitul vieţii episcopul Nicolae Popea a oferit un exemplu nemuritor tuturor urmaşilor, pentru că *exempla trahunt*, spuneau cei vechi. Prin testament episcopul academician a lăsat eparhiei, pe care a condus-o cu dragoste, dăruire şi înţelepciune, întreaga agoniseală a vieţii — 300.000 de coroane — pentru ajutorarea tinerilor dornici de învăţătură. El rămâne, aşadar, în istoria episcopiei noastre ca un ierarh credincios, cult, devotat Bisericii, luptător neadormit pentru luminarea prin cultură a păstoriţilor săi, dar şi ca un român neînfricat care a avut curajul de a se opune ferm acţiunii de deznaţionalizare întreprinsă de autorităţile străine ale vremii, refuzând să-i concedieze pe profesorii Petru Barbu şi Iosif Bălan, cunoscuţi pentru sentimentele lor româneşti.

Pr. prof. drd. Ionel Popescu

[1] **Nicolae Cornean**, ***Monografia Eparhiei Caransebeş***, Caransebeş, 1940, p. 42–44.

[2] **Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu**, ***Dicţionarul teologilor români***, Bucureşti, 1996, p. 341.

[3] **Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu**, Istoria Bisericii Ortodoxe Române, vol. III, Bucureşti, 1981, p. 206.

[4] **Nicolae Cornean**, *Episcopul Nicolae Popea luptător pentru limbă şi cultură românească*, în rev. „**Mitropolia Banatului**“, nr. 7–8/1983, p. 497.

[5] Apud. **Petru Călin**, ***Tiparul românesc diecezan din Caransebeş, 1885–1918***, vol. 1, Ed. Banatica, Reşiţa, 1996, p. 183.

[6] ***Idem***, p. 187.

[7] ***Idem***, p. 198–200.

[8] ***Idem***, p. 193 şi 205, 206.

EPISCOPUL DR. ELIE MIRON CRISTEA (1868–1939)

Personalitate marcantă a vieţii spirituale, culturale şi politice româneşti din prima jumătate a secolului al XX-lea, dr. Elie Miron Cristea a fost **episcop al Caransebeşului** între anii 1910–1920.

El a văzut lumina zilei la 18 iulie 1868 la Topliţa-Română, într-o familie de ţărani. Şcoala primară a urmat-o la Topliţa, iar gimnaziul la Bistriţa şi Năsăud. În anul 1887 s-a înscris la *Seminarul teologic* al Mitropoliei din Sibiu, unde s-a implicat în activităţile organizate de Societatea culturală *„Andrei Şaguna"*. După absolvire, în anul 1890 a fost numit învăţător confesional la Orăştie. Cu sprijinul mitropolitului Miron Romanul va studia între 1891–1895 la *Universitatea din Budapesta* filozofia şi literele, perioadă în care se remarcă printre colegi pentru ţinuta sa fermă de apărător al cauzei memorandiste cât şi prin participarea la viaţa culturală a studenţilor români. Este perioada în care începe să colaboreze la prestigioasele publicaţii româneşti *„Tribuna"*, *„Dreptatea"*, *„Telegraful român"* şi *„Gazeta Transilvaniei"*. Teza de doctorat pe care o va susţine la 18 mai 1895 la Universitatea din Budapesta s-a intitulat *„Viaţa şi opera lui Mihai Eminescu"*, fiind printre primele studii critice dedicate marelui poet român.

Se va întoarce la Sibiu, activând în cadrul Mitropoliei ortodoxe române ca secretar. Din partea mitropolitului Ioan Meţianu a primit însărcinarea delicată de a stabili împreună cu reprezentanţii guvernului drepturile salariale şi alte competinţe cuvenite preoţilor din Arhidieceza ortodoxă română a Transilvaniei.

Anii petrecuţi la Sibiu i-a dedicat şi vieţii culturale locale, atât în cadrul *despărţământului ASTREI* cât şi în cadrul *Reuniunii române de muzică*.

A fost redactor responsabil al gazetei *„Telegraful român"* între 1898–1900, fiind autorul unor articole bazate pe argumente solide, prezentate într-un limbaj plăcut.

La 21 noiembrie 1909 sinodul eparhial din Caransebeş l-a ales în înalta demnitate de **episcop**. Urma în scaunul de vlădica după doi ierarhi care au jucat un mare jol în consolidarea Bisericii strămoşeşti: Ioan Popasu (1865–1889) şi Nicolae Popea (1889–1908). După trecerea la cele veşnice a lui Nicolae Popea, timp de aproape doi ani, Episcopia Caransebeşului a trăit momente foarte grele. Hotărâri ale sinoadelor eparhiale prin care fuseseră aleşi ca ierarhi, mai întâi Filaret Musta, apoi Iosif Traian Badescu, au fost infirmate de guvernul din Budapesta şi implicit de împărat. Cei doi fii ai Bisericii fuseseră acuzaţi că au afişat o ţinută prea naţionalistă, că au fost prea puţin concilianţi cu autorităţile statului, că în atitudinile şi actele de cultură promovate de Episcopia Caransebeşului erau focare de românism. Între actul alegerii lui Elie Miron Cristea şi cel al confirmării s-a aşezat o nedorită pauză. Însăşi existenţa episcopiei şi a aşezămintelor sale au cunoscut un moment de derută, chiar de erodare a prestigiului său. Istoriografi competenţi susţin că actul confirmării lui Elie Miron Cristea a fost posibil în urma intervenţiei episcopului greco-catolic al Lugojului, Vasile Hossu, pe lângă prinţul moştenitor Franz Ferdinand.

Este instalat în scaunul de episcop în dumineca Tomii din anul 1910. Cei zece ani de păstorire ai lui Miron Cristea la Caransebeş se suprapun unei perioade deosebite din istoria românilor. În Transilvania şi Banat a continuat permanent ofensiva autorităţilor de maghiarizare forţată, legile şcolare ale contelui Albert Apponyi fiind instrumentul ideal al acestei politici. Parlamentul maghiar ales în 1910 avea altă configuraţie faţă de cel din 1906, reprezentanţii românilor aleşi pe baza programului Partidului Naţional Român fiind într-un număr neînsemnat iar activitatea lor permanent obstrucţionată.

Într-un asemenea climat şi-a început păstorirea cel care avea să devină mitropolitul-primat şi mai apoi primul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Spirit energic şi bun cunoscător al realităţilor sociopolitice şi culturale din Transilvania şi Banat, a conceput şi derulat planuri care au vizat, cum singur a remarcat într-o circulară a sa din 5/18 ianuarie 1920, întărirea instituţiilor culturale ale diecezei, ameliorarea stării materiale a preoţilor şi învăţătorilor, construirea internatului teologic şi acordarea unei griji deosebite pentru conservarea instituţiilor şcolare.

Între anii 1910–1914 s-a desfăşurat pe raza eparhiei o adevărată campanie pentru repararea radicală a unor biserici şi zidirea altora noi, sfinţirea acestora transformându-se în *„mari sărbători pentru întărirea credinţei precum şi a conştiinţei naţionale în timpuri grele pentru români"*, cum singur mărturisea.

Pentru salvarea şcolilor confesionale a făcut apel la credincioşi care au contribuit cu bani şi multă muncă, a primit sume de bani considerabile de la Vasile Stroiescu în acelaşi scop, în scurtă vreme ridicându-se edificii moderne şi corespunzătoare legiuirilor şcolare ale timpului. În pofida draconicelor legi apponyiene, numărul şcolilor confesionale pe raza eparhiei s-a menţinut în permanenţă ridicat. În anul l914 a făcut numeroase demersuri pe lângă Curtea din Viena pentru anularea unor prevederi din

aceste legi care ameninţau existenţa învăţământului românesc din provinciile asuprite. A făcut parte din grupul constituit din dr. Valeriu Branişte, Vasile Hossu şi Victor Mihaly, care a reuşit să determine modificarea statutului şcolilor confesionale şi să le menţină sub scutul Bisericii.

După intrarea României în război de partea Antantei, în zona de graniţă cu România, deci şi în cea mai mare parte a eparhiei Caransebeşului, s-au luat măsuri drastice împotriva instituţiilor româneşti. Guvernul maghiar a instituit „o zonă culturală" de protecţie antiromânească. Episcopul Miron Cristea şi-a văzut ameninţate principalele instituţii de învăţământ: institutul pedagogic şi şcolile confesionale. La 3/16 august 1917 el s-a adresat consistoriului mitropolitan din Sibiu şi a luat atitudine faţă de măsurile preconizate de acelaşi Albert Apponyi, care atacase vehement cele două institute de învăţământ din Caransebeş, ameninţându-le cu statificarea. De altfel, datorită trimiterii pe front a unora dintre elevii pedagogi, cursurile pentru anii III şi IV nu se mai ţineau.

În vara anului 1918 guvernul din Budapesta a hotărât ca în „zona culturală" creată special, şcolile confesionale să fie preluate de stat şi reorganizate. Miron Cristea şi consistoriul diecezan din Caransebeş au făcut cunoscut la 13 iunie 1918 că va susţine în continuare toate şcolile şi a refuzat orice fel de discuţie cu autorităţile *„pentru cedarea vreunei şcoli"*.

La refuzul categoric al autorităţilor bisericeşti caransebeşene, sunt chemaţi la Budapesta toţi ierarhii ortodocşi români, dar cei doi episcopi de Caransebeş şi Arad au făcut cunoscut că problema şcolilor aparţine sinodului arhidiecezan şi congresului naţional bisericesc.

Cele de mai sus au fost fapte care au dovedit, cel puţin în anii 1917–1918, nesupunerea episcopului Miron Cristea faţă de autorităţile statului. Este cunoscut faptul că Miron Cristea a cerut în camera magnaţilor, în anul 1917, cu prilejul discutării legii electorale, introducerea votului universal, egal şi secret. Este anul în care a solicitat eliberarea tuturor preoţilor ortodocşi aflaţi în închisorile şi lagărele maghiare. În conduita naţional-politică a ierarhului de Caransebeş un loc aparte l-a ocupat pastorala sa pentru sărbătorile Crăciunului din 1917, în care vorbeşte de pacea pe care o aşteptau în comun românii din Transilvania şi Banat şi cei din Vechiul Regat.

Atitudinea sa devine la începutul anului 1918 tot mai radicală în relaţiile cu autorităţile de stat. În localul şcolii confesionale din Caransebeş a declarat că *„pământul locuit de români e glie românească şi că poporul aşteaptă să i se acorde drepturi în proporţie cu sacrificiile de sânge vărsat pe câmpul de luptă"*.

După moartea mitropolitului Vasile Mangra speranţele multora dintre români s-au îndreptat către Miron Cristea.

În toamna anului 1918 se declanşează procesul de destrămare a imperiului austro-ungar, iar acest proces logic şi legic s-a simţit încă de la început şi în Banat. Contribuise din plin la accelerarea lui şi Biserica strămoşească prin faptele şi acţiunile lui Miron Cristea.

La 21 octombrie 1918 episcopul Caransebeşului se afla la Viena, unde era deja constituit un Consiliu Naţional Român, din care făcea parte şi Iuliu Maniu. Acolo a discutat problema unirii tuturor românilor într-un singur stat, iar pentru realizarea acestui deziderat se impunea coordonarea acţiunilor românilor din provinciile asuprite.

La Caransebeş a fost catalizatorul evenimentelor care s-au derulat pe parcursul lunii noiembrie încurajând activitatea Consiliului Naţional Român, condus de protopopul Andrei Ghidiu. La 7 noiembrie 1918, cu ocazia unei mari manifestaţii naţionale, Miron Cristea a enunţat principalul deziderat al românilor de la vest de Carpaţi: *„Noi — românii — vrem să ne conducem înşine şi să fim stăpâni pre noi şi toate ale noastre. (...) Naţiunea română îşi va croi însăşi soarta şi viitorul său (...).*

Porunca consiliului central sau a marelui sfat naţional român trebuie să fie sfântă tuturor şi atunci cu ajutorul lui Dumnezeu în curând vom ajunge acea mare zi cu soare, acea mare sărbătoare, în care cu toţii vom înălţa rugăciuni fierbinţi de mulţămită către Cel de Sus (...), apoi cu lacrimi de bucurie vom încinge hora mare-mare a unirii tuturor românilor din hotare în hotare...".

Miron Cristea este autorul vestitei circulare nr. 6150 din 26 octombrie 1918 cu privire la recunoaşterea Consiliului Naţional Român Central din Arad, modificând ecteniile şi pomenirile care trebuiau spuse de preoţi în biserici. Prin textul acestora — preluate imediat şi de celelalte episcopii româneşti — s-a recunoscut noua autoritate politică a românilor.

Alături de mulţi alţi reprezentanţi ai Bisericii române, dr. Miron Cristea s-a aflat la 1 decembrie 1918 la Alba Iulia, iar în zilele următoare marelui eveniment la Bucureşti pentru a prezenta regelui Ferdinand I şi guvernului României istoricele hotărâri ale Adunării de la Alba-Iulia.

După făurirea României Mari, când a ocupat şi scaunul de mitropolit-primat; a sprijinit îndeosebi şcolile din Banat pe care le-a dotat cu biblioteci şi manuale. Pentru realizarea acestui deziderat a fost sprijinit de Asociaţia culturală din Banat al cărei preşedinte era, de Traian Lalescu, Cornel Corneanu şi Sabin Evuţian.

În anii următori întreaga activitate a lui Miron Cristea se subordonează intereselor Bisericii şi Neamului. Va fi din anul 1925 *primul mitropolit ales al Bisericii Ortodoxe Române*, membră în Consiliul de regenţă între 1927–1930, iar în anul 1938 va fi numit prim-ministru al Guvernului României.

Se va stinge din viaţă în primăvara anului 1939 la Cannes, în Franţa.

Dispariţia lui Miron Cristea a însemnat pentru Biserică şi Ţară o grea pierdere. A lăsat în urma lui în plan bisericesc aşezăminte durabile. De aceea contemporanii i-au purtat o vie recunoştinţă. Generaţiile mai tinere vor trebui însă să-i redescopere şi viaţa şi opera şi urmele adânci lăsate în spaţiul ortodox român.

Prof. Constantin Brătescu

Primul episcop bănăţean, *Dr. Iosif Traian Badescu (1858–1933)*, apărător al valorilor naţionale bănăţene

Despre Badescu s-a scris relativ puţin şi de aceea nu prea este cunoscut îndeajuns. Credem că nici nu dorea să fie altfel. El nu făcea parte dintre cei ce iubeau onorurile şi carierele. Nu-i plăcea să se facă „zgomot" în jurul lui. Toată viaţa şi-a dedicat-o muncii, până la epuizare, tăcut, blând, smerit, în linişte, ca un adevărat călugăr.

Traian Badescu s-a născut în 15 mai 1858 în Şopotul Vechi, un sat liniştit şi pitoresc al graniţei bănăţene. De aici pleacă bunicul său, Grigorie Badescu, preotul satului, ca delegat la marele eveniment istoric de pe Câmpia Libertăţii de la Lugoj, la 15/27 iunie 1848, unde un alt almăjan — marele revoluţionar Eftimie Murgu, din satul învecinat Şopotului, Rudăria — conducea şi prezida dezideratele a peste 30.000 de bănăţeni. [1] Probabil că atât bunicul cât şi tatăl său Iosif, învăţător şi preot, au ştiut să pună la temelia educaţiei copilului acea dragoste pentru românul bănăţean setos de dreptate şi libertate. Urmărind evoluţia sa în timp, putem vedea că nimic nu l-a abătut de la aceste idealuri.

Tânărul Badescu face temeinice studii în ţară şi peste hotare. Este remarcat de întâiul restaurator al Episcopiei Caransebeşului, vrednicul **Ioan Popasu**, care-l trimite, ca şi pe alţi tineri de reală valoare morală şi intelectuală, să acumuleze cât mai mult din ştiinţa acelor vremuri. Astfel studiază un an *filosofia*, apoi dreptul la Budapesta, *teologia* la Cernăuţi, cursuri de specializare în *Drept bisericesc* şi *Pastorală* la Viena. În 1889 obţine titlul de *Doctor în teologie*.

Cultura şi experienţa acumulată cu osteneala şi vrednicia unei albine culegătoare o va pune de acum, pentru aproape 45 de ani (1889–1933), în bunul mers al episcopiei al cărei prim episcop bănăţean va fi din 1920.

Cei ce l-au cunoscut îndeaproape ziceau că *„era înzestrat cu o putere extraordinară de muncă, avea o rutină de administrator neîntrecut"*. *„Naţionalismul i-a fost steaua călăuzitoare în viaţă, iar ca fiu de preot grănicer a fost totdeauna condus de principiul muncii fără măsură"*. [2] Poate că cercetătorii arhivelor noastre vor reuşi să scuture colbul şi de pe alte documente care vorbesc despre munca neobosită a acestui ierarh. Până atunci însă, vom da noi curs a numai o parte din documentele care stau mărturie concretă despre zbaterile şi arderile interioare, pentru bunul mers a tot ce se afla sub jurisdicţia sa canonică.

O primă grijă pe care a avut-o pentru bunul mers al *Institutului teologic* a fost ca acesta să fie ridicat la rang de *Academie teologică*. [3] Cunoştea bine problemele şcolare. În anul 1917 suplineşte atât la catedră cât şi la direcţiunea institutului pe Dr. Iosif Iuliu Olariu. [4] Apoi, ca ierarh, face repetate asistenţe la prelegerile cadrelor didactice, controlează documentele şcolare [5], internatul. Atunci când ceva nu era cum trebuie, trimitea, pentru bunul mers al acestui aşezământ, câte o adresă prin care, cu tact şi blândeţe, dispunea remedierea respectivului aspect. [6] Era atent la evenimentele istorice ale vremii. Trimite o adresă direcţiunii institutului, prin care impune participarea profesorilor şi studenţilor la catedrală, la parastasul voievodului Neagoe Basarab: *„Să se ţină tinerilor vorbire despre înţelepciunea, evlavia şi geniul artistic al bunului voevod, a cărui scrută domnie de 9 ani are o deosebită însemnătate pentru istoria vieţii religioase şi culturale a neamului nostru... Neagoe Basarab fiind un simbol al evlaviei strămoşeşti se cade ca în vremurile noastre de scepticism şi de scădere a credinţei să facem ca pomenirea lui să fie* ***o serbare de întoarcere a cugetului şi a sufletului românesc spre evlavia trecutului.****"* [7]

Atunci când primeşte din partea Sfântului Sinod ***„Proiectul de lege pentru organizarea învăţământului teologic"*** [8], în decembrie 1926, episcopul Badescu ia atitudine, arătând că: *„Proiectul de lege... trece cu vederea dreptul şi datorinţa episcopului eparhial în ce priveşte educaţia celor ce voiesc să intre în cler... se subminează, se alterează sau se anulează autoritatea episcopală"*. [9] În acel ***Proiect*** se prevedea ca **Institutele teologice** de la Arad şi Caransebeş să fie reduse la **„Seminarii de vocaţiune"**. El protestează şi când **Institutul pedagogic** este transformat în **Şcoală Normală**. Trimite memorii şi proteste către Dr. Constantin Angelescu, Ministrul Educaţiei [10], Prof. Dr. Ioan Popovici din Cluj [11], Vasile Goldiş, Ministrul Cultelor [12] şi apoi Doctorului Aurel Vlad, Dr. Iuliu Maniu, prim-ministru, Patriarhului Dr. E. Miron Cristea, antecesorul scaunului episcopesc de Caransebeş [13] şi mitropolitului N. Bălan, căruia îi spunea, printre altele, în martie 1932: *„Ţin şi acum să accentuez menţinerea şcolilor noastre teologice cu caracter superior..."*. [14]

Prin strădania episcopului Badescu se ridică *Institutul teologic* la rang de ***Academie teologică*** [15], cu patru ani de studiu. În 1931 înfiinţează **şcoala eparhială de cântăreţi bisericeşti**. Ridică edificii corespunzătoare pentru cancelaria episcopală, precum şi un internat pentru studenţi. Tot sub vrednica sa arhipăstorire se înfiinţează **fabrica de lumânări, muzeul** şi **biblioteca eparhială**, la conducerea cărora pune pe vrednicul consilier **Nicolae Cornean**, căruia, pentru verticalitatea şi moralitatea sa, personal îi port un permanent respect. De la acesta am auzit numeroase amănunte în legătură cu episcopul consătean. De numele lui Badescu rămâne legat ***„Calendarul Românului"***, al cărui redactor a fost din 1889 până la moarte, patru decenii şi jumătate. [16]

Badescu se luptă pentru dobândirea de teren agricol pentru Episcopie. Din nou face adrese deputaţilor din Parlament, chiar şi Ministrului Agriculturii. [17] Din 1919, când era protosincel, trimite acte autorităţilor bisericeşti prin care îşi exprima îngrijorarea în legătură cu **modul de stabilire a graniţei între România şi Serbia**. *„În repetate rânduri am dat expresiune îngrijorării mele în ce priveşte pericolul ce ne ameninţă Biserica noastră şi respectiv dieceza noastră din partea sârbilor prin o eventuală cedare a unei părţi a acestuia... Numai dieceza noastră ar pierde, după statisticile noastre, peste 62.000 suflete, plus comunele din dieceza Aradului. Am putea afirma că pierderea ar fi aproximativ 100.000 suflete. Blestemul acestor mii de suflete sacrificate, blestemul înaintaşilor va cădea asupra acelora care n-au fost în stare şi nu şi-au dat silinţa să păstreze neschimbat patrimoniul* ⇨

strămoşesc. Istoria îi va judeca...". [18]

Deşi împovărat de anii bătrâneţelor, face vizita canonică a fiecărei parohii în parte, inclusiv a credincioşilor din Banatul Iugoslav. În ***Cuvântarea de deschidere*** a **Sinodului eparhial** din 26 aprilie 1925, referindu-se la **simţul naţional** al credincioşilor, speră că acesta nu se va răci, ci dimpotrivă se va intensifica. Îşi exprimă însă îngrijorarea în legătură cu asalturile propagandistice ale neoprotestanţilor. P.S. Sa remarcă faptul că *„străinii au dat asalt asupra Bisericei şi poporului nostru cu învăţăturile lor sectare religioase, cu cari se silesc să ne înstrăineze poporul nu numai de Biserică, ci şi de neamul nostru românesc. Căci Biserica noastră fiind naţională şi nu internaţională sau cosmopolită, cei ce se întrăinează de Biserica noastră se înstrăinează în faptă şi de neamul nostru românesc, pierde simţul naţional*". Ca o **concluzie generală asupra vizitei canonice din eparhie**, reţinem cuvintele blândului înţelept: *„Inima mea părintească a săltat de bucurie văzând adânca credinţă şi evlavie a poporului nostru, care se reoglindea în faţa lui senină şi mi-am zis:* ***avem o mare răspundere pentru aceste suflete credincioase, ca să nu fie ademenite de răuvoitori****; turma e credincioasă,* ***ne trebuie şi păstori şi păzitori credincioşi*** *şi atunci lupul nu va putea intra în staulul oilor ca să le risipească... vom putea apăra Biserica noastră străbună şi credincioşii ei în aceste zile îmbibate de fel de fel de curente antibisericeşti, antireligioase, nu prin modernizări, prin laxitate, ci prin observarea disciplinei bisericeşti...* ***Aceasta este medicina****, care singură poate nimici bacilii necredinţei şi ai sectarismului cari caută intrare în poporul nostru*". [19]

Iată modalitatea prin care episcopul Badescu vedea, chibzuia şi acţiona în acele vremuri istorice nu tocmai uşoare. În freamătul şi vâltoarea acestor greutăţi, Badescu a luptat cu fermitate şi cutezanţă. *„Avea o ţinută aparte, o armonie a mişcărilor cu virtuţile morale... întreaga sa ţinută era, fără exagerare, o emoţionantă pledoarie pentru omenie. Aceasta era, poate, însăşi opţiunea sa existenţială, forma de manifestare plenară a personalităţii sale.*" [20]

Două sunt motivele pentru care caut să aduc câte ceva despre această personalitate eclezială cu totul aparte: pe de o parte, faptul că sunt născut în acelaşi sat cu vrednicul ierarh — Şopotul Vechi —, pe de altă parte, simplitatea, modestia, smerenia acestui adevărat călugăr cu înfăţişare de „ascet bizantin". Acum încerc să înţeleg de ce nu şi-a pus semnătura nici pe prestigiosul ***studiu*** dedicat lui Ioan Popasu [21], de ce a lăsat ca doctină testamentară ca atunci când nu va mai fi, să fie oficiată ***slujba de înmormântare*** doar de smeritul ieromonah **Macarie Guşcă**. Nu cunosc un gest asemănător al unui alt ierarh. În vârstă de 76 de ani, la 11 iulie 1933 se mută în veşnicie. Redăm încă o dată memorabilele însemnări ale ilustrului condeier **Gala Galaction** [22], însemnări prilejuite de acel trist eveniment: *„A murit la Caransebeş vlădica* ***Traian Badescu****... Trebuie să fi fost un... om tare cumsecade, fiindcă grozav a iubit discreţia şi anonimatul...* ***Testamentul*** *acestui om al Bisericii este pentru mine o* ***revelaţie****... A fost un suflet de adevărat creştin şi de adevărat episcop...* ***Auziţi****: moşneagul vlădică a pus în testamentul lui opreliştе totală:* ***nimeni să nu-i tulbure somnul cu discursuri funebre! Splendidă lecţie!*** *Moşul a ştiut ce face. Cugetaţi acum şi daţi-vă seama câtă* ***înfricoşată experienţă*** *a avut acest om în privinţa morilor de vânt ale elocinţei noastre eclesiastice, dacă a poruncit categoric: la catafalcul lui să nu se învârtească niciuna! Să fericim dar pe acest înţelept care n-a mai voit să audă palavre în calea lui către Înfricoşatul Judecător!*". Dumnezeu să-i răsplătească nobila şi permanenta osteneală pusă în slujba bisericii bănăţene.

Pr. Prof. Viorel Râncu

Note bibliografice:

1. **Aurel Moacă**, *În memoria episcopului Iosif*, în ***Foaia Diecezană*** nr. 28/11 iulie 1943, p. 5.

2. **Nicolae Cornean**, ***Monografia Eparhiei Caransebeşului***, Caransebeş, 1940, p. 52; **Prot. prof. dr. Zeno Munteanu**, *Amintirile unui dascăl*, în ***Altarul Banatului***, an I (40), 1990, nr. 3–4, p. 90.

3. **Prof. Constantin Vladu**, *Episcopul Dr. Iosif Traian Badescu şi Academia Teologică*, în ***Anuarul Academiei Teologice Ortodoxe Române din Caransebeş***, Caransebeş, 1940; **Nicolae Cornean**, *op. cit.*, p. 72.

4. Prin **Protocolul** din 11/24 septembrie 1917 şi **actul** nr. 5021, 1917 se consemnează preluarea conducerii direcţiunii interimare a Institutului de către protosincelul Iosif Traian Badescu, precum şi materiile predate de dr. Iuliu Olariu: *Dogmatica* în cls. a II-a — 5 ore; *Exegeza*, cls. a III-a — 2 ore; *Explicarea Psalmilor*, cls. I — 1 oră (**Proces verbal** din 30 septembrie); vezi şi **actul** nr. 6125/1917 (nr. 65 teol.) prin care se specifică preluarea direcţiunii de Badescu. **Actul** nr. 21 teol. 1918/30 august nr. 5262 B ex. 1918 sublinia că Iuliu Olariu îşi reia postul de profesor şi director la ambele institute. Se mulţumeşte lui Badescu pentru conducerea institutului în anul expirat.

5. **Raportul** nr. 325/1931–32 a Academiei teologice către Consiliul Eparhial.

6. **Actul** nr. 42 Pers. ex. 1922.

7. **Actul** nr. 4082 ex. 1921.

8. **Arhiva Consiliului Eparhial** nr. 460 B/9 febr. 1927, apud. **Prof. Constantin Vladu**, ***op. cit.***, p. 246.

9. **Anuarul Academiei Teologice din Caransebeş** (1919–1939), p. IV, V.

10. **Direcţia Judeţeană a Arhivelor Naţionale Caraş-Severin**, ***Colecţia de documente bisericeşti şi ale demnitarilor bisericeşti din Caransebeş***, pachetul E, dosar 10 (1923), f. 1.

11. Idem, filele 2 şi 3: *„Am fost consternat de atitudinea Ministerului şi nu puteam crede că este posibil ca acum în România, oamenii noştri şi Guvernul român, în loc să dea Bisericii tot sprijinul ca să ne ridicăm instituţiile noastre culturale la nivel înfloritor, ne suprimă şi ceea ce cu multe greutăţi am putut păstra şi susţine... Guvernul român poate subvenţiona din belşug, de exemplu, în Gherla, două şcoli normale confesionale şi Caransebeşului nu poate să-i dea ajutor, ci să-i impună statificare?* ***O, da, poate pentru că Gherla e unită şi Caransebeşul e ortodox şi aparţine Bisericii dominante***".

12. **Prof. C. Vladu**, *op. cit.*, p. 246–248.

13. De ex. **Adresa** nr. 2568 B/15 iunie 1927 şi **Adresa** nr. 1306 B/19 febr. 1932.

14. **Direcţia Judeţeană a Arhivelor Naţionale Caraş-Severin**, ***Colecţia de documente bisericeşti ...***, pachetul E, dosar 13 (1932), fila 253.

15. Vezi şi **Pr. prof. Ionel Popescu**, *Academia Teologică din Caransebeş — 70 de ani de la înfiinţare*, în ***Altarul Banatului***, nr. 1–3/1997, p. 120; **Pr. prof. Viorel Râncu**, *Primul episcop bănăţean — dr. Iosif Traian Badescu şi Academia teologică*, în ***Foaia Diecezană*** nr. 9–10/1998, p. 7–8.

16. **Petru Călin**, ***Tiparul românesc diecezan din Caransebeş, 1885–1918***, vol. I, Ed. Banatica, p. 101–130; **Prot. dr. Marcu Bănescu**, *Redactorul primului Calendar eparhial din Banat, Episcopul dr. Iosif Traian Badescu*, în ***Îndrumătorul bisericesc*** nr. 4, 1983.

17. **Direcţia Judeţeană a Arhivelor Naţionale Caraş-Severin**, ***Colecţia de documente bisericeşti ...***, pachetul E, dosar 11 (1926), fila 1–4.

18. **Idem**, pachet E, dosar IV (1919 oct. 21), fila nr. 1.

19. ***Foaia Diecezană*** (Anul XL), 26 aprilie/3 mai 1925, nr. 17–18, p. 1–2.

20. **M.B. (Bănescu** ***s.n.*****) Băbiu**, *Episcopul dr. Iosif Traian Badescu (1858–1933)*, în ***Mitropolia Banatului*** nr. 5–6/1983, p. 352.

21. **Iosif Traian Badescu**, *Biografia primului Episcop al reînfiinţatei dieceze gr. ort. a Caransebeşului — Ioan Popasu*, Caransebeş, 1899, Ed. Tipografiei diecezane, la **Constantin Brătescu**, ***Episcopul Ioan Popasu şi cultura bănăţeană***, Ed. Mitropoliei Banatului, Timişoara, 1995, p. 12 şi p. 32, nota 9.

22. **Gala Galaction**, ***Ziua Domnului***, Ed. Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă Bucureşti, 1958, p. 256–257.

Arhiereul Dr. Filaret Musta

S-a născut la 20 martie 1839 în comuna Văliug, pe valea Caraşului, într-o familie preoţească. Urmează clasele gimnaziale la **Beiuş**, apoi facultatea de drept la **Debreţin**, iar teologia la **Caransebeş**. Urmează apoi, ca bursier trimis de episcopul Ioan Popasu, facultatea teologică la **Lipsca**. După terminarea studiilor universitare este numit **profesor** la *Institutul teologic diecezan din Caransebeş* (1870) ulterior îndeplinind şi funcţia de **director** al acestui institut. [1] În anul 1871 este hirotonit ca **diacon**, iar în 1875 intră în *cinul monahal*. Pentru meritele sale deosebite a fost promovat în treptele ierarhice bisericeşti atât de episcopul Ioan Popasu cât şi de episcopul Nicolae Popea, fiind hirotonit ***arhimandrit*** şi ***vicar episcopesc*** (1902). Pentru cinstea, corectitudinea şi pregătirea sa a fost ales **deputat sinodal** (1873–1920) şi **deputat congresual** (1885–1920). [2] Deşi *Sinodul extraordinar al eparhiei Caransebeşului* îl alege **episcop** în anul 1908, guvernul maghiar şi împăratul nu confirmă alegerea. [3]

În anul 1919, la întrunirea primului Senat al României Mari, lui Filaret Musta i s-a oferit preşedinţia de vârstă a primului Senat al României, iar după aceea, conducerea grupului parlamentar bănăţean.

În anul 1921, bătrânul arhimandrit şi vicar al episcopiei, Filaret Musta, a fost ridicat la rangul de ***arhiereu***. Se dădea astfel satisfacţie eruditului teolog, luptătorului pentru emanciparea politică a poporului român şi se repara nedreptatea făcută în 1908, când contele Apponyi a refuzat să confirme alegerea lui ca episcop al Caransebeşului. Când, la 5/18 X 1921, i s-a înmânat cârja de arhiereu în Catedrala de la Sibiu, bătrânul călugăr a făcut unele mărturisiri care reprezintă crezul său de-o viaţă: *„În întreaga mea viaţă am căutat să-mi împlinesc datorinţele mele legate de posturile ce mi s-au încredinţat de Biserică, fără considerare la vreo recunoştinţă şi fără a o aştepta... Înalta demnitate a arhieriei îmi va da îndoită putere ca în cercul meu de activitate să lucru în interesul Bisericii noastre naţionale şi implicit pentru binele neamului nostru românesc şi astfel a patriei noastre române, pe care noi cu toţii cu multă ardoare o iubim"*. [4]

Filaret Musta a condus în întreaga sa viaţă domenii administrative foarte importante dar adevărata sa vocaţie a fost aceea a unui pasionat iubitor de ştiinţă. [5] În acest sens a fost recunoscut de contemporanii săi, dovadă este faptul că mitropolitul Miron Romanul de la Sibiu îi solicita în anul 1897 părerea în probleme importante privind practica săvârşirii cultului bisericesc: „... *Bazat pe buna părere ce o am despre Preaonorat DTa în ceea ce priveşte profunda pătrundere în instituţiunile noastre bisericeşti, prin aceasta te însărcinez ca broşura cu titlul «Înmormântarea, Epitaful sau Prohodul Domnului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos...» să o cenzurezi cu toată grija... să-mi comunici părerea... dacă această broşură să se admită şi recomanda spre folosire în ritualele noastre bisericeşti*". [6] Ca o recunoaştere a vastei sale culturi mai ales teologice, pe terenul studiului exegetic al Sfintei Scripturi, câştigându-şi încă din anii tinereţii prestanţă profesională, având un cuvânt hotărâtor în toate problemele mari din viaţa bisericii bănăţene, *Facultatea de teologie* a *Universităţii din Cernăuţi* îi conferă la 17 mai 1929 titlul de *Doctor honoris causa*, aducând prin acest gest şi un binemeritat omagiu Bisericii noastre strămoşeşti din Banat. [7]

Arhiereul Filaret Musta a confirmat prin trăire principiile frumoase de care s-a călăuzit în lunga sa viaţă, viaţă plină de resemnări şi curată ca a unui sfânt, caracter fără prihană, sever, dar drept şi neclintit în faţa datoriei, subordonarea oricăror consideraţii personale până la abnegaţie, în faţa marilor şi sfintelor cauze ale Bisericii şi neamului. Sunt virtuţi cu care şi-a împodobit sufletul şi a înscris pagini de netăgăduit în istoria bisericii şi neamului nostru românesc.

Preţios şi devotat ajutor episcopilor, el a fost respectat ca un adevărat episcop.

De la arhiereul Filaret Musta a rămas episcopiei o bibliotecă de peste 3000 de volume; averea sa întreagă (de peste un milion de lei) a lăsat-o eparhiei pentru burse pe seama celor care studiază Teologia în străinătate.

La 14 octombrie 1930, când a închis ochii, a fost deplâns de întreaga Eparhie pentru modestia şi altruismul lui, pentru viaţa neprihănită de adevărat călugăr ce a dus-o.

Epoca în care a trăit a însemnat una de prestigiu bisericesc şi românesc.

Prof. Virginia Ardelean

[1] **A. Ghidiu, I. Bălan**, ***Monografia oraşului Caransebeş***, 1909, p. 201–202.

[2] **Petru Călin**, ***Tiparul românesc diecezan din Caransebeş***, vol. I, 1996, p. 148.

[3] **I. D. Suciu**, ***Monografia Mitropoliei Banatului***, 1977, p. 204.

[4] *Hirotonia întru arhiereu a Prea Sfinţiei Sale părintelui vicar episcopesc Filaret Musta*, ***Foaia Diecezană***, 1924, p. 13–14.

[5] **N. Cornean**, ***Monografia eparhiei Caransebeş***, 1940, p. 60.

[6] **Idem**, *Prohodul Domnului în traducerile româneşti*, ***Mitropolia Banatului***, 1956, 4–6, p. 64–65.

[7] ***Candela***, 1929, 4–6, p. 279–280.

Mitropolitul Dr. Vasile Lazarescu

Acest fiu al Banatului din comuna Jadani (Corneşti) a văzut lumina zilei la 1/13 ianuarie 1894. A urmat liceul la Timişoara, după care s-a înscris la *Facultatea de Teologie din Cernăuţi,* unde obţine titlul de doctor în teologie. La studiile de teologie a adăugat studii de pedagogie şi filozofie la universităţile din Budapesta şi Viena. Astfel pregătit, tânărul Dr. Vasile Lazarescu a ocupat prin concurs catedra de teologie sistematică (dogmatică, teologie fundamentală şi morală) de la *Academia teologică de la Sibiu*, ca urmaş al profesorului dr. Nicolae Bălan, ales mitropolit al Ardealului. După patru ani, a trecut ca titular al aceleiaşi catedre la *Academia teologică de la Oradea,* unde s-a remarcat prin înaltul profesionalism şi respectul pentru adevăr.

În anul 1926 profesorul Lazarescu a intrat în cler, fiind hirotonit ***diacon*** şi ***preot celib***, iar în 1928 a intrat în **cinul monahal** la *Mănăstirea Hodoş-Bodrog*, fiind cinstit în scurt timp cu rangul de ***sincel***, ***protosincel*** şi în 1929 cu demnitatea de ***arhimandrit***. Curând a fost ales **episcop al Caransebeşului** (1934–1941), de unde a trecut la **Timişoara** ca ***episcop***, ***arhiepiscop*** şi ***primul mitropolit*** al nou-înfiinţatei *Mitropolii a Banatului.* [1]

Prin grija sa, au fost restaurate multe biserici, s-au zidit biserici noi, s-au restaurat mănăstiri. În cinci ani de păstorire la **Caransebeş** a sfinţit 35 de biserici. În anul 1938 mănăstirea de la Isvor (Vasiova) a fost decretată mănăstire de maici, numindu-se *„Mănăstirea Sfântul Ilie de la Isvor*"; a ctitorit şi mănăstirea *Săraca.* [2] La **Timişoara**, încununarea eforturilor sale, ale clerului şi credincioşilor se finalizează prin târnosirea la 6 octombrie 1946 a monumentalei *catedrale mitropolitane*.

A fost preocupat de dezvoltarea vieţii culturale, ştiinţifice. A reorganizat *Academia teologică* la Caransebeş, reuşind să înfiinţeze *Academia teologică de la Timişoara* (1941) care va funcţiona până în 1948. A înfiinţat la Timişoara *biblioteca eparhială*, *muzeul eparhial*, insistând să se deschidă la Timişoara *tipografia* şi *librăria diecezană*, atât de necesare pentru tipărirea şi difuzarea publicaţiilor eparhiei. [3]

A predicat, a conferenţiat şi a mânuit cu destoinicie condeiul, publicând studii în revistele *„Foaia Diecezană*", *„Legea Românească*", *„Biserica Banatului*", *„Mitropolia Banatului*" şi altele. Sub patronajul Mitropolitului Dr. Vasile Lazarescu a apărut, timp de şapte ani, revista *„Duh şi adevăr*", organ omiletic; s-a editat *Calendarul Arhiepiscopiei Timişoarei şi Caransebeşului*, *Tâlcuirea sărbătorilor*, *Îndrumător tipiconal* şi s-a tipărit *Cartea de rugăciuni pentru credincioşi*, precum şi o serie de lucrări semnate de profesori de teologie.

Din publicaţiile personale ale mitropolitului menţionăm: *Pârga Darului* şi *Praznic luminat* — predici; *Creştinismul şi ştiinţele oculte*, *Cultul inimii lui Isus la catolici* şi *În ce ne deosebim...*, precum şi unele traduceri din limba germană.

La 1 ianuarie 1962 Mitropolitul Dr. Vasile Lazarescu a cerut scoaterea la pensie. Se retrage la *Mănăstirea Cernica* unde şi-a trăit cucernic amurgul vieţii, preocupat mereu de adevărurile credinţei strămoşeşti care, împreună cu iubirea de neam şi de ţară, i-au fost pâinea vieţii.

Sfârşitul i-a fost în chilia de la Mănăstirea Cernica, la 21 februarie 1969, când împlinea vârsta de 75 de ani.

Viaţa şi activitatea mitropolitului Dr. Vasile Lazarescu au fost un model de muncă, de dăruire pentru cauza credinţei şi a culturii româneşti.

Prof. Virginia Ardelean

[1] ***Biserica Ortodoxă Română***, 1969, 1–2, p. 223–224.

[2] **N. Cornean,** ***Monografia eparhiei Caransebeş***, 1940, p. 55–56.

[3] **I. D. Suciu,** ***Monografia Mitropoliei Banatului***, 1977, p. 232.

EPISCOPUL VENIAMIN NISTOR (1886–1963)

Ierarhii Bisericii rămân în sufletul credincioşilor ca adevărate pilde de trăit şi urmat. Prin lupta dusă au lăsat realizări de neuitat şi se cuvine să ne aplecăm gândul cât mai des asupra personalităţii lor, ca prin aducerea aminte să le cinstim trecutul.

Date biografice

Episcopul Veniamin Nistor s-a născut în ziua de **10 februarie 1886** în com. Araci (Arpătac), jud. Covasna, în familie de preot, primind la botez numele **Virgil**. A urmat clasele primare în satul natal, apoi *Liceul „Andrei Şaguna" din Braşov*, după care se înscrie la *Institutul Teologic „Andreian" din Sibiu*. Frecventează un an şi jumătate cursurile *Facultăţii de litere şi filozofie din Cluj*, însă nu le termină. A fost hirotonit ***diacon celib*** şi apoi ***preot*** la 15 august 1913 de către mitropolitul Ioan Meţianu, fiind angajat într-o funcţie administrativă la Arhiepiscopie. De aici a fost cerut duhovnic la *Seminarul Nifon din Bucureşti*, unde funcţionează doar un an. Între 1915–1918 este numit ***preot militar*** cu gradul de căpitan. La 1 Decembrie 1918, în entuziasmul general, participă la Adunarea de la Alba Iulia. Înfiinţându-se noua *Episcopie a Clujului*, în 1920 i se încredinţează postul de **secretar**, muncă grea care duce la îmbolnăvirea sa, fiind nevoit să intre în concediu de boală. Abia la 1 mai 1922 îşi reia munca, fiind numit acum **secretar** la *Arhiepiscopia Sibiului*. În diferite funcţii administrative a servit această Arhiepiscopie până la alegerea sa ca episcop, în 1941. În acest timp nu a fost problemă mare de viaţă bisericească şi culturală în Arhiepiscopie la care să nu-şi fi adus contribuţia. Apreciat de mitropolitul Nicolae Bălan, preotul Virgil Nistor a fost hirotesit ***protoprezbiter*** la 23 mai 1926 şi tuns în **monahism** la 7 aprilie 1940 la Mănăstirea Căldăruşani, sub numele de **Veniamin**. La praznicul *Pogorârii Duhului Sfânt* din 17 iunie 1940 este hirotesit ***arhimandrit***.

Vacantându-se la 25 martie 1941 scaunul episcopal de Caransebeş prin înscăunarea episcopului Vasile Lazarescu la Timişoara, gândurile membrilor Adunării Eparhiale se îndreaptă spre arhimandritul Veniamin Nistor de la Sibiu. Consiliul Eparhial, întrunit în şedinţa din 11 aprilie 1941, cere patriarhului Nicodim alegerea unui nou episcop. După parcurgerea etapelor regulamentare arhimandritul Veniamin Nistor a fost ales **episcop al Caransebeşului** de către Congresul Electoral în data de **3 iunie 1941** cu 91 voturi dintre 10 candidaţi. În duminica Rusaliilor — 8 iunie 1941 — a avut loc în Catedrala Mitropolitană din Sibiu impresionanta slujbă a sfinţirii în arhiereu a noului episcop al Caransebeşului, urmând a fi investit cu toiagul de păstor peste o săptămână la Bucureşti, de către regele Mihai I. Instalarea la Caransebeş a avut loc în 24 august 1941. [1]

[1] Pentru date biografice, vezi: ***Arhiva Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române***, fond *„Actele alegerii P.C. Arhimandrit Veniamin Nistor, ca P.S. episcop al Episcopiei Caransebeşului"*, dosar 1–2/1941, filele 1–146.

Activitatea în eparhie

Devotat cu totul misiunii sfinte, călăuzit de duhul frăţiei şi al bunei înţelegeri, el a căutat permanent ca între ierarhi şi preoţi să fie o strânsă legătură sufletească, bazată pe dragoste şi încredere. Cunoaşte bucuriile dar şi necazurile care copleşesc uneori viaţa preotului, intervenind întotdeauna cu sfatul sau cu ajutorul material. Pentru fiecare suflet şi pentru fiecare caz avea toată solicitudinea.

Întăreşte misionarismul intensiv şi extensiv prin circulare, conferinţe preoţeşti şi protopopeşti, cercuri pastorale şi spirituale în perioada posturilor, unde arăta cum conducătorii sufleteşti trebuie să fie pildă vie de virtute, să fie pregătiţi prin meditaţii şi rugăciuni, prin citirea zilnică a Sfintei Scripturi şi prin împrospătarea metodelor şi muncii pastorale pe baza lecturii continue a cărţilor teologice.

Datorită situaţiei grele în care a ajuns ţara noastră în anul 1940, prezenţa Bisericii printre credincioşi prin ierarhii săi se impunea cu cea mai mare nevoie. Astfel, la o săptămână de la instalare, episcopul Veniamin, împreună cu 10 preoţi din eparhie, participă la marea misiune organizată de mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului printre românii din Basarabia şi Transilvania, unde bolşevismul căuta stingerea flăcării ortodoxiei. Au fost cercetate în 3 săptămâni un foarte mare număr de comune. [2]

Pentru cunoaşterea eparhiei vizitează parohiile, fie în vizite canonice solemne în duminici şi sărbători, fie peste zi de săptămână, fără primiri fastuoase, cu o moderaţie rară, necruţând nici timp, nici osteneală. În primii doi ani ai păstoririi, când s-a putut circula mai uşor, a sfinţit 10 biserici, a slujit în 36 de parohii şi a vizitat inopinat peste o sută; în 1943 a intenţionat să-şi viziteze credincioşii din Iugoslavia, dar din cauza stării de război a trebuit să renunţe. [3]

Prin munca sa perseverentă episcopul Veniamin avea să devină un mare ctitor, restaurator şi organizator al eparhiei bănăţene. Din primul moment al sosirii sale în Caransebeş, rotindu-şi ochii în jurul său se întreba unde este catedrala, pe care n-o vedea. Pentru realizarea măreţului gând pune bazele *„Fondului Veniamin Nistor pentru zidirea catedralei"*. În acest fond şi-a donat toate economiile făcute înainte de a fi episcop în sumă de 700.000 lei. [4]

Biserica urma să poarte numele *„Catedrala Graniţei Bănăţene"*, fiind aşezată lângă reşedinţa episcopală, în locul unei vechi cazărmi. Cu toată dorinţa această

[2] ***Actele Adunării Eparhiale a Eparhiei Ortodoxe Române a Caransebeşului***, Caransebeş, 1942, p. 54.

[3] **Prot. Dr. Marcu Bănescu**, *Arhipăstorul nostru*, în ***„Foaia Diecezană"***, nr. 9–10/1946, p. 6.

[4] **Prot. Dr. Iacob Creţiu**, *Ierarhul nostru*, în ***„Altarul Banatului"***, nr. 1–6/1946, p. 52.

realizare nu a văzut-o împlinită. Un alt gând măreţ al ierarhului a fost ridicarea unei noi clădiri pentru Academia teologică şi a internatului, instituind şi aici un fond, dar din cauza vitregiilor vremii noile clădiri nu s-au putut ridica. Reuşeşte pe plan local totuşi să transforme *„Gimnaziul de fete"* existent în *„Liceu Teoretic de fete"*. Pentru consolidarea economică a acestei şcoli, ea a fost în repetate rânduri ajutată de ierarhul locului.[5]

O altă preocupare de seamă a episcopului Veniamin a fost întărirea vieţii monahale din eparhie, viaţă care din motive independente de ierarhia noastră bisericească, nu a putut ţine pas cu celelalte provincii româneşti. Pe lângă cele trei mănăstiri şi două schituri care existau, în timpul păstoririi sale s-a mai ridicat schitul de pe Muntele Semenic, cu hramul *„Schimbarea la Faţă a Domnului"*, sfinţit în data de 6 august 1946. S-au mai deschis lucrări la mănăstirile *Mrăcunea, Marila* şi *Poiana Mărului*, nefiind însă terminate. A căutat să pună o bază cât mai solidă *Mănăstirii de maici „Sf. Ilie de la Izvor" — Vasiova*, zidind lângă biserică clădiri pentru chilii, atelier de ţesătorie şi tricotaj. Tot aici a reuşit să ridice o clădire pentru *„Orfelinatul de fete"*, fiind primite fiicele celor căzuţi pe câmpul de luptă.

Durerea celor lipsiţi a fost ascultată încă de la începutul păstoririi prin organizarea unui *„Fond de binefacere"* al cărui membru fondator a fost şi a unui *„Fond pentru asigurarea contra incendiilor"*. În favoarea săracilor a renunţat la taxele de la dispense şi sfinţire. În fiecare parohie iniţiază înfiinţarea unui *„Fond al milelor"*, dând dispoziţii speciale pentru ajutorarea văduvelor, răniţilor, orfanilor de război, familiilor ostaşilor de pe front, organizând pentru aceştia colete de bani, îmbrăcăminte, hrană.[6] Vizitează în repetate rânduri spitalele cu răniţi şi suferinzi, oferindu-le cărţi de rugăciuni, iconiţe, cruciuliţe şi plătind pentru aceştia numeroase abonamente la reviste ziditoare de suflet.

Coborât din strălucitul centru cultural al Sibiului, episcopul Veniamin, el însuşi un om de cultură, a înţeles foarte bine rolul acesteia în lucrarea de luminare, curăţire şi întărire sufletească a preoţilor şi credincioşilor. Pentru a spori cultura teologică în eparhie iniţiază şi patronează revista ***„Altarul Banatului"*** (1944), continuând totodată şi vechile apariţii ***„Foaia Diecezană"*** (1886) şi ***„Calendarul Românului"*** (1889). Acordă permanent interes şi bunăvoinţă profesorilor şi studenţilor Academiei Teologice, instituind un climat de preocupare ştiinţifică. Încă de la venirea sa dotează fondul bibliotecii cu 500 de volume, obţinând aprobarea mai târziu ca biblioteca fostului *Seminar teologic din Chişinău*, de circa 6000 vol., să treacă în folosinţa Academiei Teologice. Pe lângă bibliotecă, Muzeul Eparhial s-a îmbogăţit anual prin diferite donaţii şi colecţii. În vederea sporirii propagandei religioase şi culturale înfiinţează în 1942 *„Fondul pentru propaganda religioasă şi culturală"*, întemeiat din donaţiile uzinelor Reşiţa, Nădrag şi a *„Comunităţii de avere"* a fostului Regiment confesional român bănăţean nr. 13 Caransebeş.[7]

Pentru a satisface o veche şi atrăgătoare dorinţă a credincioşilor, tipăreşte în 1942 *Cartea de rugăciuni* ed. I (10.000 ex.), în 1943 ed. II (15.000 ex.), *Acatistul Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu* — Caransebeş, 1944, *Chestiunea denatalităţii în Banat* — Caransebeş, 1944, tipărituri şi lucrări proprii care se adaugă la cele apărute la Sibiu, când ocupa funcţii administrative.

Catehizaţia în şcoli a fost permanent îndrumată şi asistată de către ierarhul locului, prilej cu care s-a întreţinut cu elevii şi profesorii. Elevilor merituoşi le-au fost distribuite gratuit cărţi de rugăciuni şi alte publicaţii religioase, organizând concursuri interşcolare cu diferitele probleme ale Ortodoxiei. Se remarcă tot acum **ciclul de conferinţe cultural-teologice**, susţinute de episcopul Veniamin în sala festivă a Liceului *„Traian Doda"*, cu o largă participare a cadrelor didactice şi a elevilor.

Viaţa cultural-religioasă a eparhiei şi în special a oraşului de reşedinţă a fost permanent impulsionată de activitatea societăţilor cu specific cultural-religios: Sf. Gheorghe, Oastea Domnului, Andrei Şaguna, ASTRA, Femeile Ortodoxe, corurile din oraş.

Un nedrept sfârşit al Episcopiei

În urma transformărilor politice din ţara noastră, survenite începând cu toamna anului 1944, rolul şi importanţa Ortodoxiei româneşti au fost diminuate considerabil de forţa comunistă. Istorica eparhie a Caransebeşului era acuzată de colaborare şi susţinere a rezistenţei anticomuniste din Munţii Banatului. De asemenea episcopului Veniamin Nistor i s-au adus acuze de partizanat politic opoziţional. La acestea se adăuga şi faptul că într-o ţară unde se crea un sistem ateu, numărul episcopiilor era prea mare, iar factorul de polarizare a credinţei prea puternic. Aşa s-a ajuns la desfiinţarea mai multora, unele din vechi zone istorice. Episcopia Caransebeşului a fost desfiinţată prin contopirea ei la **5 februarie 1949** cu Arhiepiscopia Timişoarei, în cadrul Mitropoliei Banatului.

Episcopul Veniamin Nistor se retrage, ca pensionar, la Alba Iulia, unde îndeplineşte funcţia de stareţ al Mănăstirii *Sfânta Treime* (Catedrala Reîntregirii), gospodărind cu tragere de inimă acest aşezământ. Dar o boală lentă şi nemiloasă i-a provocat sfârşitul la **5 februarie 1963**, în vârstă de 77 ani, fiind înmormântat lângă Schitul *Ioan Botezătorul* din Alba Iulia.

Viaţa episcopului Veniamin Nistor a fost o activitate rodnică şi de un rar devotament, pusă în slujba Bisericii. Anii vieţii au fost pilduitori prin seninătatea lor, muncă şi modestie, dezvoltându-se de la cele mai mici funcţii administrative până la treapta arhieriei, fără a incomoda sau supăra pe cineva, fiind un trăitor autentic al preceptelor evanghelice, iubit şi înţeles de toţi cei ce l-au cunoscut. Chipul său rămâne dăltuit în inima Eparhiei Caransebeşului şi în istoria locală pentru totdeauna.

Pr. Prof. Pavel Marcu

[5] ***Idem***, p. 58.

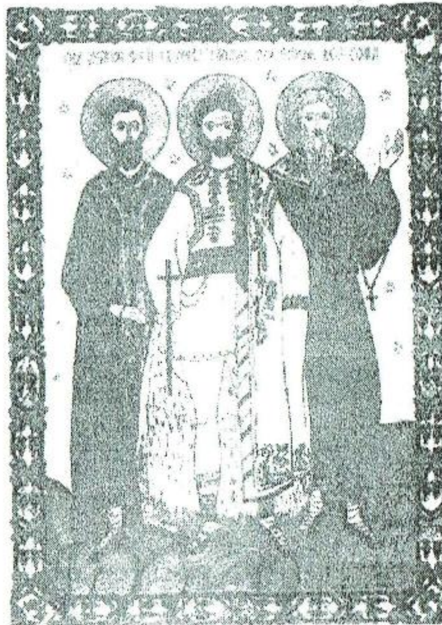
[6] ***„Foaia Diecezană"*** nr. 33/1942, p. 7; nr. 42/1942, p. 8; nr. 50/1943, p. 6; nr. 23/1944, p. 7; nr. 44–45/1945, p. 7.

[7] ***Actele Adunării Eparhiale a Eparhiei Ortodoxe Române a Caransebeşului***, Caransebeş, 1942, p. 66.

Cuvioşii Visarion, Sofronie şi mucenicul Oprea Miclăuş —apărători ai dreptei credințe

Arhim. Prof. Visarion Joantă

„În tot pământul Ardealului a ieşit vestirea isprăvilor voastre celor întru apărarea dreptei credinţe"
(din slujba Utreniei)

La sfârşitul slujbei Vecerniei, Utreniei şi Sf. Liturghii din ziua de **21 octombrie** a fiecărui an, în rugăciunea numită *„otpust"*, care înseamnează încheiere sau sfârşit, după ce invocăm ajutorul pentru miluirea şi mântuirea sufletelor noastre de la Mântuitorul Iisus Hristos, de la Maica Domnului, de la sfinţii şi drepţii Ioachim şi Ana, cerem şi mijlocirea sfinţilor **apărători şi luptători pentru Ortodoxie,** ***cuvioşii Visarion, Sofronie şi mucenicul Oprea.***

Amintim lucrul acesta deoarece la 21 octombrie Biserica Ortodoxă Română face pomenirea acestor trei *„apărători şi luptători pentru dreapta credinţă"*, canonizaţi de Sf. Sinod la 21 octombrie 1955. Asupra semnificaţiei şi rostului acestei sărbători dorim să relatăm în cele ce urmează.

Învăţătura creştină descoperită de Domnul şi Mântuitorul Iisus Hristos, propovăduită de sf. apostoli şi urmaşii lor (slujitorii Bisericii), apărată de sfintele sinoade ecumenice împotriva falselor credinţe care încercau să denatureze adevărul acestei învăţături numită „credinţa ortodoxă", aşa cum s-a stabilit la sinoadele ecumenice din 787 şi 843, a constituit biruinţa Ortodoxiei asupra tuturor ereziilor, stabilindu-se pentru totdeauna ce trebuie să credem despre Dumnezeu pentru mântuirea noastră.

Ştim din istoria Bisericii că după Pogorârea Duhului Sfânt şi întemeierea primei comunităţi bisericeşti văzute la Ierusalim, în ziua Cincizecimii, sf. apostoli au început marea lor lucrare misionară de propovăduire a noii învăţături în toată lumea, potrivit poruncii date lor de Mântuitorul: *„Mergând învăţaţi toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, învăţându-le să păzească toate câte am poruncit Eu vouă, şi iată Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârşitul veacului"* (Mt. 28, 19–20).

Unul dintre cei 12 apostoli, Sf. Ap. Andrei, a propovăduit cuvântul Evangheliei şi în părţile care constituie teritoriul de azi al patriei noastre, în Dobrogea, cunoscută atunci sub numele de Sciţia Minor. De asemenea, ucenici ai Sf. Ap. Pavel, au semănat sămânţa cea bună a învăţăturii creştine în părţile de sud ale ţării noastre, aşa precum mărturisesc marii istorici bisericeşti din primele veacuri creştine (Eusebiu de Cezareea).

Dovadă a propovăduirii credinţei creştine la poporul român sunt numeroasele descoperiri arheologice făcute în Dobrogea (Niculiţel, Basarabi), Oltenia (Sucidava), Transilvania (Biertan) şi Banat (Tibiscum).

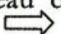
Rezultă din cele expuse mai sus că Biserica Ortodoxă Română poate fi numită pe drept cuvânt *„Biserică apostolică"*, că po-porul român s-a născut creştin odată cu formarea sa din contopirea dacilor băştinaşi cu romanii aduşi de împăratul Traian.

Vremurile au fost destul de aspre cu soarta poporului român şi chiar a Bisericii. Au năvălit peste noi popoarele migratoare, s-au aşezat vremelnic pe aceste teritorii, dar nu ne-au putut asimila. Alţii au râvnit la bogăţiile acestor teritorii locuite de români. Domnitorii noştri din Moldova, Ţara Românească şi chiar Transilvania împreună cu poporul au trebuit să ducă multe războaie de apărare împotriva cotropitorilor străini. Nu s-au descurajat nici atunci când au fost învinşi. S-au retras, şi-au întărit forţele şi au pornit din nou la luptă. Au găsit în ei înşişi şi în sfaturile sfetnicilor lor puterea morală de a nu se lăsa descurajaţi. Dragostea de glie, credinţă şi popor a fost atât de mare încât poetul a putut exprima în cuvinte ca acestea:

„Du-te la oştire, pentru ţară mori,
Şi-ţi va fi mormântu-ncoronat cu flori",

spuse de mama domnitorului Ştefan cel Mare atunci cânt fiul său s-a retras din faţa cotropitorilor.

În ceea ce priveşte credinţa ortodoxă a neamului nostru românesc s-au făcut încercări de a ni se propovădui o lege nouă, necunoscută de poporul dreptcredincios. Prin această acţiune se urmăreau două

⇨
lucruri: înstrăinarea de neam şi de legea strămoşească. În aceste acţiuni prozelitiste credincioşii împreună cu păstorii lor adevăraţi s-au dovedit a fi asemenea unui stejar falnic, adânc înrădăcinat în pământul ţării din care-şi trăgea seva, s-au dovedit a fi asemenea unei clădiri zidite pe stâncă ce nu a putut fi dărâmată nici de vânturi, nici de puhoaiele valurilor abătute (cf. Mt. 7, 24–25).

O situaţie deosebită a avut loc în Transilvania. Ce s-a întâmplat? Din punct de vedere politic-administrativ poporul român şi ortodox a ajuns sub stăpânire străină. Românilor, care formau majoritatea, le erau nesocotite drepturile legitime atât naţionale cât şi religioase. Erau exploataţi în chip nemilos, ducând o viaţă de iobagi. Singura lor speranţă era în Biserică cea care era alături de ei. Se spune că la anul 1627 mitropolitul Dosoftei al Transilvaniei a convocat un sinod la Alba-Iulia care a hotărât să se mărească numărul sărbătorilor, urmărindu-se uşurarea vieţii românilor.

Spre sfârşitul sec. al XVII-lea Transilvania ajunge sub stăpânirea Curţii habsburgice de la Viena. Împăratul şi demnitarii săi urmăreau să treacă la catolicism pe toţi cetăţenii imperiului. În jurul anilor 1700 mitropolitul ortodox de Alba-Iulia, Atanasie Anghel, a fost chemat la Curtea de la Viena, s-au făcut presiuni asupra lui, i s-au făgăduit mari privilegii pentru Biserică, cler şi popor. Într-un astfel de context s-a semnat un act de unire cu Biserica Romei. Despre lucrul acesta majoritatea preoţilor şi a credincioşilor nu ştiau nimic. De la această dată, mai precis din primăvara anului 1701, mitropolia ortodoxă a Transilvaniei a fost desfiinţată în mod abuziv de puterea habsburgică, luând fiinţă aşa-zisa Biserică Unită sau Greco-Catolică unită cu Roma. A fost un act de mare nedreptate care s-a făcut Bisericii Ortodoxe şi poporului drept-credincios. Timp de 60 de ani credincioşii ortodocşi din Transilvania, scoşi în afara legii, nu au avut o căpetenie spirituală, un episcop. Cei aleşi de popor pentru a fi preoţi trebuiau să treacă clandestin în Ţara Românească şi Moldova pentru a fi hirotoniţi de mitropoliţii şi episcopii de acolo, unde primeau sfaturi cu privire la păstrarea dreptei credinţe şi întorcându-se la ai lor îi întăreau în păstrarea legii neamului şi a Bisericii. S-au făcut multe încercări din partea Curţii habsburgice de la Viena pentru a-i convinge să-şi schimbe legea, dar puţini au fost cei care nu au rezistat acestor încercări.

Aşa a început lupta pentru apărarea dreptei credinţe şi a drepturilor naţionale ale românilor. În fruntea lor se aflau doi călugări, Visarion Sarai şi Sofronie de la Cioara, precum şi un ţăran din Săliştea Sibiului, Oprea Miclăuş, pe care Biserica noastră îi cinsteşte la 21 octombrie.

Câteva cuvinte despre viaţa şi faptele lor sunt spre folosul sufletesc al credincioşilor şi cititorilor noştri.

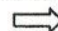
Cuviosul Visarion Sarai era originar din Bosnia. După unii istorici el s-ar trăgea dintr-o familie de macedoromâni. Trăind în mijlocul unei familii de buni creştini merge la Locurile Sfinte de la Ierusalim şi Muntele Athos. Este călugărit la numai 18 ani şi curând hirotonit preot. Auzind de nedreptăţile care se făceau poporului român din Ardeal şi Banat, vine ca să îi întărească pe fraţii săi în dreapta credinţă, îi îndeamnă să nu se lase ademeniţi de promisiunile călugărilor iezuiţi care făceau multă propagandă în favoarea unirii cu Biserica Romei. Evident, lucrul acesta nu era pe placul autorităţilor. Ajuns la Sibiu este prins de autorităţi, fiind dat în judecată pentru că agită poporul. În faţa acestora el mărturiseşte cu mult curaj credinţa ortodoxă. Pentru acest curaj este dus la Viena şi aruncat în crunta închisoare de la Kufstein, unde este supus la grele suferinţe, care îi aduc şi sfârşitul vieţii sale, dându-şi sufletul în purtarea de grijă a lui Dumnezeu, cu conştiinţa curată că nu şi-a trădat convingerile şi simţămintele religioase în care a fost crescut şi educat.

Cuviosul Sofronie se trăgea dintr-o familie de ţărani din părţile Sebeşului (Alba-Iulia). Având vocaţie pentru viaţa călugărească îşi face un schit în apropierea Sebeşului, în care ţinea aprinsă flacăra rugăciunii şi a credinţei ortodoxe şi îndemnând pe cei din satele învecinate să rămână statornici în legea strămoşească.

Este alungat din schit de către autorităţi, care nu veadeau cu ochi buni statornicia lui în credinţa ortodoxă. Nu se lasă înspăimântat de ameninţările autorităţilor, ci umblă prin satele din preajma Sebeşului şi Alba-Iuliei, îndemnând pe români să rămână statornici în dreapta învăţătură, să nu se lase ademeniţi de vicleniile şi înşelăciunile celor care vroiau să-i rupă pe români de Biserica strămoşească.

Pentru râvna şi curajul său a fost prins de autorităţi şi aruncat în închisoarea de la Bobâlna. Este eliberat şi merge în părţile Zarandului şi în Munţii Apuseni şi, astfel, prin predicile sale face din crestele munţilor apuseni *„amvon şi cetate de nebiruit a dreptei credinţe"*. Este prins şi aruncat din nou în închisoarea de la Abrud, dar eliberat la scurt timp. Aşa se face că la anul 1761 se ţine un *„mare sobor"* în cetatea Alba-Iuliei la care participă mulţime de credincioşi împreună cu preoţii, cerând autorităţilor *„vlădică după rânduiala Bisericii Ortodoxe Răsăritene"*.

Cererea lor a fost împlinită şi la anul 1761 a fost rânduit ca episcop al românilor ortodocşi din Ardeal episcopul ortodox sârb Dionisie Novacovici. Acesta,

deși era de neam sârb, a înțeles suferințele și nedreptățile românilor, căutând să-i ajute și să-i mângâie.

Cuviosul Sofronie este silit de autorități să ia drumul pribegiei, trecând munții și stabilindu-se la mănăstirea Curtea de Argeș, unde a și murit cu gândul la frații săi din Ardeal.

Cel de al treilea luptător pentru apărarea *„dreptei credințe"* prăznuit astăzi este **Oprea Miclăuș** de la Săliștea Sibiului. Pe vremea sa împărăteasa Maria Tereza făcea mari și multe greutăți și necazuri românilor din Ardeal și Banat, căutând să-i silească pe români la uniație. Românilor li se luau bisericile, preoții erau alungați, iar poporul era împovărat cu impozite și biruri. Împotriva acestor abuzuri și silnicii se ridică un om inimos cu numele Oprea, îndemnând pe confrații săi să nu se predea celor care vor să-i înstrăineze de Biserică și de neam.

În 1748 merge pe jos până la Curtea de la Viena, unde este primit de împărăteasă, căreia îi cere să dea libertate pentru Biserica Ordodoxă din Ardeal și Banat. Aceasta îi promite că cererile sale și ale poporului vor fi împlinite. După plecarea lui, măsurile Curții de la Viena se înăspresc și mai mult. În 1752 se duce din nou la Viena și îi cere *împărătesei „ori vlădică după legea noastră sau drum slobod să plece din țară".* Pentru curajul său este aruncat în aceeași închisoare de la Kufstein, supus la grele chinuri care îi grăbesc sfârșitul, împodobindu-i viața cu mucenicia pentru credință și popor.

Care a fost rezultatul acestor mișcări de apărare a dreptei credințe ?

Dându-și seama că mănăstirile sunt *„centre de apărare a dreptei credințe"*, împărăteasa Maria Tereza trimite între anii 1762-1765 pe generalul Bukow cu armată și cu tunuri, distrugând peste 250 de mănăstiri, schituri și biserici. Preoți și călugării erau alungați sau aruncați în închisori. A fost un act de mare tâlhărie, un lucru asemănător cu cel petrecut pe vremea împăraților romani în timpul persecuțiilor creștinilor din primele trei secole. Cu toate acestea Biserica a supraviețuit și abia prin mitropolitul Andrei Șaguna este reînființată din nou Mitropolia Ardealului, după mai bine de peste 150 de ani.

Dezbinarea aceasta religioasă din Ardeal a durat până la anul 1948, când s-a procedat la revenirea greco-catolicilor la Biserica Ortodoxă. Împrejurările în care s-a făcut această revenire nu erau prea promițătoare. Biserica a fost marginalizată, statul se amesteca din ce în ce mai mult în treburile bisericești. Statul ateu și comunist își avea scopurile sale. Datorită acestui fapt poate s-au făcut și unele nedreptăți celor care nu au vrut să revină. Astăzi se face mult caz de aceste nedreptăți, Biserica Greco-Catolică unită cu Roma aducând tot felul de acuze, multe neîntemeiate. Problema este destul de spinoasă pentru că suntem puși din nou în fața unei dezbinări. Dezbinarea nu este lucrarea lui Dumnezeu și nouă nu ne folosește nici ca creștini, nici ca români. Dezbinarea este apoi un obstacol în fața eforturilor care se fac de către cele două Biserici surori, Ortodoxă și Romano-Catolică, în cadrul dialogului pentru unitate și comuniune.

Ca o concluzie la cele relatate mai sus se cuvine să rămânem statornici în dreapta învățătură moștenită de la înaintași și pentru care s-au făcut atâtea jertfe. Ar fi o impietate față de înaintași să ne vindem sufletul și credința pentru a obține interese materiale, personale și trecătoare. Dezbinarea va da naștere la noi neînțelegeri chiar în sânul aceleiași familii, căci se va ajunge în situația când unul din familie va merge la o biserică și celălalt la altă biserică. Cei care urmăresc să ne dezbine nu urmăresc binele Bisericii și al poporului, ci numai ca să-și împlinească ambiții și interese ale fracțiunilor politice. Ca și creștini ortodocși se cuvine să rămânem statornici în credința în care am fost botezați, iar în virtutea dragostei creștine să fim înțelegători și toleranți, dar și hotărâți să ne apărăm credința pe care o mărturisim.

Pildă de statornicie îi avem pe sfinții prăznuiți astăzi, creștini curajoși, care au acceptat mucenicie și prigoană, cuvioșii ***Visarion, Sofronie*** precum și ***Oprea Miclăuș***, canonizați de Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române *ca „luptători pentru dreapta credință"* în anul **1955**, precum și sfinții preoți mărturisitori, ***Ioan din Galeș*** și ***Moise Măcinic*** din Sibiel, canonizați de Sf. Sinod în **1992**.

Dumnezeu să ne ocrotească cu al Său har și cu a Sa iubire de oameni de toți vrăjmașii văzuți și nevăzuți care caută să facă rău Bisericii și poporului, să lumineze mintea celor puși să diriguiască destinele poporului și Bisericii spre unitate, frățietate și bună înțelegere, căci lucruri ca acestea sunt bine-plăcute lui Dumnezeu.

Bibliografie selectivă:

1. **Pr. Prof. Mircea Păcurariu**, ***Istoria Bisericii Ortodoxe Române***, vol I, II, București 1992.

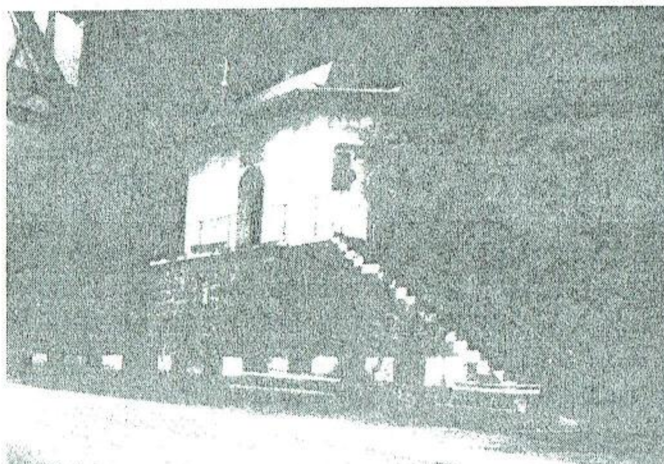
2. ***Mineiul*** pe luna **Octombrie**, București, 1983.

3. *Il documento di Balamand della Comissione mista per il dialogo teologica tra la Chiesa Ortodossa e la Chiesa Cattolica*, Balamand, 1993, in ***Atti documenti*** nr. 7/1993.

4. **Arhid. Conf. Ioan Ică jr.**, *Uniatismul — impas eclesiologic*, în ***Vestitorul Ortodoxiei***, nr. 251–252/2000.

5. **Luigi Sartori**, *Note sul documento di Freissing*, in ***Studi Ecumenici***, nr. 5/1991, suppl., p. 19–26.

DOCUMENTE VIENEZE REFERITOARE LA *SCHITUL PIATRA SCRISĂ*

De regulă, **hărţile şi planurile militare** sunt întocmite pentru descrierea terenului, desenarea dispozitivelor militare, atât ale inamicului cât şi ale trupelor proprii, în vederea luării unei decizii care în termeni de specialitate se numeşte *hotărâre*. De cele mai multe ori victoria în luptă este strâns legată de folosirea judicioasă a terenului. Acest lucru impune ca încă din timp de pace să se execute recunoaşteri în teren pentru întocmirea foilor de hartă care, de cele mai multe ori, sunt însoţite de rapoarte.

Am făcut aceste precizări pentru a sublinia bogăţia de date, de orice natură, care sunt trecute în documentele militare.

Tocmai de la acest punct intenţionez să pornesc în scurta mea intervenţie. Din lipsă de documente s-a crezut că locul numit *„PIATRA SCRISĂ"* a fost descoperit în anul 1877 cu ocazia săpării tunelului de cale ferată. În timpul derocării s-a descoperit „PIATRA SFINTEI TREIMI", lucru ce i-a determinat pe constructori să mute traseul liniei ferate pentru a putea fi pusă în valoare pictura de pe stâncă.

Fără a avea pretenţia că voi rezolva enigma legată de originea picturii, mi-am propus ca în cele ce urmează să enumăr câteva **documente militare** existente în ***Arhivele de Război din Viena***, care consemnează existenţa acestei picturi cu mult înainte de construcţia liniei ferate Timişoara–Orşova.

Primul document se intitulează „Plan Der Positionen der bey Kayserlichen Armeen vie die Kaysl: Armee von 3 ten bis 20 ten Septemb. und Turkische von 11 ten bis 20 ten Sept." (*Planul poziţiilor ambelor armate imperiale cât şi armata cezaro-crăiască de la 3 până la 20 septembrie şi a armatei turce între 11 şi 20 septembrie*) — este un plan de luptă, întocmit în septembrie 1788, ce cuprinde zona Armeniş, Sadova, Ilova şi Feneş.

Planul, bogat în toponime, prezintă detalii de planimetrie şi nivelment care au interesat pe comandanţi. În ce ne priveşte, pe acest plan apare şi numirea **„Heilig 3 Faltigkeit Felsen"** (***Piatra Sfintei Treimi***), fapt ce ne demonstrează că locul era bine cunoscut de vreme ce a fost luat ca reper militar.

Al doilea document — care se intitulează „Beschreibung Aller Schousseen, Landstrassen und sonstigen Militar Routten, im Wallach-Illirischen Granz Regiments Bezirk im Jahr 1808. Zu Folge hoher Banatischer General Comando Verordnung vom 18 May 1803, No. 1818" (*Descrierea tuturor şoselelor, a drumurilor de ţară şi a altor rute militare de pe raza Regimentului de graniţă valaho-ilir în anul 1808 ca urmare a ordinului şi autorizării cu Nr. 1818 dată de înaltul Comandament General la 18 mai 1803*) — face o descriere amănunţită a drumurilor de importanţă militară existente în zona regimentului de graniţă.

La descrierea drumului Caransebeş–Orşova se face următoarea descriere: *„Între Casa de pază* (de la Slatina, **n.n.**) *şi* ***Piatra Sfintei Treimi****, peste un pârâu este un pod lung de 10 şi lat de 2 klafteri...*".

Şi din acest document rezultă că locul în cauză a fost cunoscut şi constituia un reper pentru orientare.

A intrat, cu totul nejustificat, în obiceiul nostru ca în urma unor evenimente să ne ferim să mai folosim anumite culori, flori sau alte obiecte care au fost folosite ca simbol de anumite persoane sau organizaţii politice.

În municipiul Caransebeş locul numit *„CRUCEA VERDE"* sau „IZVORUL DE LA CRUCEA VERDE" a devenit un loc condamnat la uitare. Acest verdict l-a primit din pricina cuvântului *verde*, pe care, fără o cercetare minuţioasă, l-a asociat cu organizaţia legionară.

Cred că este timpul să lămuresc şi această problemă. În anul 1804, când a fost înfiinţată *Cartea Funduară*, s-a întocmit şi o hartă ce purta titlul „Topographische beschreibung von dem militar Ort Karansebesch" (*Descrierea topografică a comunei militare Caransebeş*). Pe aceasta hartă apar numele străzilor oraşului şi numele locurilor din hotarul Caransebeşului. La sud-est de Teiuş apare numirea de *Izvorul de la Crucea Verde* şi *Crucea Verde*, situate în apropiere de Valea Rai.

Închei scurta mea intervenţie cu concluzia că documentele, fie ele şi militare, ne aduc date importante în ceea ce priveşte istoria locurilor şi numirea lor, care din lipsă de studii intră în legendă, mister, fabulaţie sau dizgraţie.

Liviu GROZA

CASA PĂRINTEASCĂ

Poartă străveche în satul părintesc
Simbol curat fără zăvor
De-o parte te veghează ţintirimul
De alta şopoteşte un izvor.

Acolo-i casa noastră din lemn şi din pământ
Clădită anevoie în sudoare
Pe dealul nostru molcom transilvan
Sărac în dobitoace şi grânare.

Săracii oameni seara de pe câmp
Rămân oleacă în ocol la tine
S-aşază istoviţi pe jgheabul de-adăpat
Şi-ntreabă ce mai facem şi de bine.

Mama-i de-acum bătrână şi tata alb de tot
Şi cumpăna fântânii-i o povară
Când bivolii-nsetaţi şi oile se strâng
Să fie adăpate către seară.

Dumineca măicuţa în veşmânt cernit
Cu busuioc în mână şi într-o năframă
Duce din bruma cât avem de grâu
O prescură de jertfă la icoană.

Atâta-i casa noastră, o vatră în sălaş
Unde se-ncinge focul şi se coace pâne
O parte pentru prunci şi alta la altar
Spre pomenirea numelor străbune.

Sfânt obicei, părinţii din părinţi
O mână sapă, alta se închină
Şi Domnul picură din mila lui
Ulei în graiul lămpii pe colină.

Dealuri sărace, pământul Transilvan
Sfinţit cu lacrimi şi zvântat de soare
Un clopot stins ne cheamă luminat
În zorii blânzi la sărbătoare.

Acelaşi grai de clopot într-un amurg târziu
Strânge făptura stinsă într-o raclă
Un pumn de oase mirosind a har
Ioan de lemn groparul le îngroapă.

O cruce noduroasă de stejar
Pe care se numeşte răposatul
De-o parte şi de alta pe braţul ei săpat
Iisus Nazarineanul Împăratul.

Apoi sunt nunţile: din când în când
Vin chemători frumoşi cu clopote pe sate
Şi cu năfrămi pe botă de stejar
Încinşi cruciş cu prime colorate.

Îţi intră în casă bunii vestitori
Cu Doamne-ajută şi cu ziua bună
Şi-ncep din prag cântând pe glas înalt
Ce va să fie-anume peste-o lună.

Că Domnul a binevoit
Ca Petre al Ioanului cutare
Cu fata Mariei din satul celălalt
Să calce pragul sfânt spre cununare.

IOAN ALEXANDRU (1941–2000)

Vor fi atâţia şi atâţia miei
Tăiaţi anume la această nuntă
Şi-atâta şi atâta vin
Păstrat ca leacul pentru ziua sfântă.

Să zicem dară Domnul să le dea
Domoală bucurie şi pace-n vieţuire
Şi Dumneavoastră mulţi ani să trăiţi
Şi să poftiţi cu toţi la prăznuire.

Apoi botezul. Se naşte câte-un prunc
Şi iarăşi se adună neamurile toate
Şi vin cu daruri câte-un miel sugaci
În zori pe cai departe de pe sate

Pruncu-nfăşat de mumă şi de moşi
Trimes cu dar şi cele cuvenite
Biserica e plină şi preotul slăvit
Cufundă pruncu-n apele sfinţite.

Aşa sunt sărbătorile — şi pruncii cresc
Şi iarăşi este toamnă peste lume
Şi unii sunt şi unii au pierit
Şi unii par vestiţi şi uni-s fără nume

Şi zilele şi nopţile la rând
Trec şi se sting uşor ca o făclie
Şi iarăşi Paştile împărăteşti
Ne umplu casele de bucurie

Când vitele şi caii şi turmele de oi
Şi holdele şi apa din fântână
Învie în lumină şi sărutăm pe bot
Toţi mieii şi copacii din grădină.

Sat transilvan căsuţă de pământ
Muşcate la fereastră busuioc la grindă
Ştergar curat icoanei pe pereţi
Ziua-nvierii şi noaptea de colindă.

Rusalii, bobotează, postul către Paşti
Şi maica Domnului în plină vară
Holdele-s coapte, secerători puţini
Viaţa noastră, ţară milenară.

CLOPOTARUL

Acolo-n Transilvania în satul meu
Voi fi purtat de alţii într-o seară
Şi aşezat pe deal în ţintirim
Adăugat la neamul de sub ţară.

Să-mi facă petrecanie ca la ţărani
Şi un bătrân mă spele la fântână
Mă-nfăşure în pânză de cânepă de-o fi
Şi o făclie-n mână mi se pună.

Apoi m-aşeze-ntr-un sălaş curat
Şi preotul din sat mă prohodească
Şi să se roage toţi câţi vor putea
Ca ţărna-n pacea ei să mă primească.

Un prapor alb să fie, al Mirelui frumos
La casa maicii spânzurat de poartă
Şi un colac şi un ulcior cu grâu,
Şi un ştergar i-atârne într-o toartă.

Mă pună-n dricul carului cu fân
Şi înjugaţi doi bivoli din poiată,
Un om de treabă meargă-n fruntea lor
Şi satul meu cu-ncetul să-l străbată.

Cădelniţa oprească la fiece răscruci
Ca din scripturi părintele să spună
Astfel iubiţii mei din vămi în vămi
Vom trece-aşa cu bivolii-mpreună.

Copiii din clopotniţă acolo sus
Să privegheze cum învie satul
Şi clopotarul pleacă dintre noi
Pe clopotul cel mare la-mpăratul.

La data de 23 septembrie 2000, în preajma **Mănăstirii Nicula**, jud. Cluj, a fost săvârşită ceremonia înmormântării poetului României creştine, ***Ioan Alexandru***, de către Î.P.S. Bartolomeu Anania, Arhiepiscopul Clujului, alături de un impresionant sobor de preoţi.

A fost un mărturisitor autentic al credinţei creştine, ţinând piept ateismului înainte de 1989 şi încercând să reconcilieze cultul şi cultura.

I se potrivesc cuvintele scrise chiar de el despre Traian Dorz (poet creştin nerecunoscut la adevărata valoare de către „scriitorime"):

„Cuvine-se prinos de recunoştinţă... acestui suflet care e sarea pământului într-un popor... prin versul căruia au sporit binele şi frumosul pe pământ românesc"
(„***Flacăra***" — iunie 1977).

Emil Cioran despre...

Trei ore de discuţie cu Ioan Alexandru (douăzeci şi şase de ani), cel mai adevărat, cel mai profund dintre toţi tinerii români. (p. 50)

Ioan Alexandru, după ce mi-a citit cartea, îmi scrie că se roagă pentru mine şi că suferă că „sufletul unui transilvănean poate coborî în aşa fioroase tenebre".

Nu mă deranjează mila celorlalţi, iar Ioan Alexandru a dovedit instinct reacţionând aşa. Fiind profund religios, a simţit mai bine decât alţii cât de părăsit sunt de Dumnezeu.

Părăsirea, abandonul etc. — dacă aceste stări nu ar juca un rol atât de important în mistică, nu aş fi fost atras de ea niciodată. Dacă o iubesc, e pentru că în ea îmi regăsesc rănile.

(p. 69)

24 aprilie. Primit o altă scrisoare de la Ioan Alexandru, foarte frumoasă, în care-mi spune că *Demiurgul* l-a întristat adânc. Aproape că se simte rănit în sentimentele lui de creştin. Ce pot să-i răspund? Nu pare să poată concepe existenţa, totuşi reală şi legitimă, a *blestematului*. Îmi vorbeşte de *Tatăl* cu o fervoare ce mă depăşeşte. Am sentimentul că sunt Ivan în faţa lui Alioşa.

Cine e în *greşeală*, el sau eu? El crede că adevărul e de partea lui, când de partea lui nu e decât *speranţa*. *Adevărul* e un lucru mai cumplit decât îşi închipuie el, şi e posibil — lucru ce l-ar uimi grozav — ca eu să fiu mai aproape de adevăr decât el.

Şi credinciosul şi necredinciosul suferă de aceeaşi formă de orgoliu: doar conţinutul e altul. Amândoi cred că deţin adevărul; altfel n-ar putea să trăiască. Însă cuvântul acesta, *adevăr*, n-ar trebui folosit. A recurge la el înseamnă trufie şi chiar neruşinare.

(p. 70)

27 aprilie. Mă gândesc din nou la Ioan Alexandru. Ce idee, să se roage pentru mine! Poate că am nevoie, dar mi se pare că ghicesc o doză de trufie la tânărul ăsta. Ca să *îndrăzneşti* să te rogi pentru un nenorocit înseamnă să te pui cu mult mai presus decât el.

Apoi, rugăciunea lui ar avea vreun sens doar dacă am avea acelaşi Dumnezeu. El însă invocă o autoritate cu care n-am nici un raport. (p. 71)

Ioan Alexandru, tânăr poet român, foarte credincios, a fost la Heidegger, căruia, după o discuţie destul de lungă, i-a sărutat mâna îngenunchind. H. a fost întors pe dos de acest gest şi i-a spus lui Ştefan T. că poporul român are cu siguranţă un viitor religios... Şi-a propus chiar să scrie ceva despre asta.

... Să fim mai mult ca niciodată sceptici. (p. 209)

CIORAN — ***Caiete III (1969–1972)***,
Editura Humanitas, 2000.

Securitatea comunistă despre...

Preocupările religioase ale lui Ioan Alexandru au constituit şi vor constitui pentru Securitate un obiect de atenţie deosebită. O notă din **6 iunie 1974** semnala: *„Manifestă atât în comportare, cât şi în producţia sa literară o concepţie mistică exaltată, frecventează biserici şi mănăstiri, se află în relaţii foarte apropiate cu clerici şi călugări, iar la un moment dat a intenţionat chiar să se călugărească, deşi este căsătorit şi are patru copii. În anul **1973**, editura **Cartea Românească** a publicat, sub titlul **Imnele bucuriei**, ultima carte de versuri a lui Ioan Alexandru, cuprinzând 261 pagini şi cca. 7.000 versuri. Cronicile literare susţin că volumul reprezintă o lucrare dintre cele mai impresionante apărute în ultimul timp. Din materialele de care dispun organele noastre, rezultă aprecieri cu totul contrarii privind conţinutul cărţii respective. Majoritatea poeziilor au o pronunţată tentă mistico-religioasă, în expresie simbolică. Persoane competente afirmă că până la Ioan Alexandru nici un poet român n-a folosit în lucrările lui atât de mulţi termeni, cuvinte, noţiuni şi idei mistice. În poeziile lui Ioan Alexandru apar nu numai termeni şi cuvinte de largă circulaţie mistică, ci chiar texte din **Scriptură** şi cărţi de slujbe religioase, fie luate ad litteram, fie rotunjite poetic. De asemenea, titlurile unora dintre poeziile sale sunt inspirate din aceleaşi lucrări. În volumul **Imnele bucuriei**, mănăstirea Rohia este de multe ori amintită, iar separat autorul îi dedică un poem întreg, intitulat **Rohia**, închinat lui Ioan Chira (fostul stareţ al mănăstirii, actualmente episcop), cuprinzând peste 150 versuri. Ioan Alexandru se bucură de o mare preţuire din partea unor călugări ortodocşi. Fotografia lui este expusă ca o icoană prin multe chilii ale mănăstirii Rohia. Călugărul iezuit Puni Emil, referindu-se la **Imnele bucuriei**, a afirmat: Toţi se miră cum de s-a aprobat tipărirea volumului, deoarece este o carte care proslăveşte biserica..."*.

Securitatea a intrat în alertă şi când Ioan Alexandru a predat editurii *Dacia* din Cluj un ***Jurnal de poet*** în care afirma, printre altele, că două pericole îi pândesc pe români: *„Surparea credinţei religioase şi conformismul politic"*. Iar la **6 noiembrie 1975** a intrat în atenţia Securităţii şi volumul ***Imnele Transilvaniei***, predat de poet editurii *Cartea Românească*: *„Se apreciază că majoritatea poeziilor au o pronunţată tentă mistico-religioasă, în exprimare simbolică"*.

Totodată, erau şi vor fi urmărite şi deplasările poetului în ţară, participarea sa la diferite acţiuni culturale. Astfel, la **26 ianuarie 1982**, Securitatea din Râmnicu Vâlcea a emis următoarea notă, bazată pe informaţiile unui colaborator: *„Pe data de 15 ianuarie 1982 a avut loc la libraria **Anton Pann** lansarea cărţii lui Ioan Alexandru **Imnele Ţării Româneşti**. La cuvântul de introducere a vorbit scriitorul Dan Zamfirescu, care, printre altele, a spus că personalităţile vâlcene stau în şedinţe în loc să vină la lansarea celui mai mare poet al românilor. Că de aia două milioane de români au cerut să plece în străinătate, fiindcă şi-au pierdut dragostea sufletească de ţară (iubirea) şi că trebuie refăcut sufletul neamului prin iubire. Ioan Alexandru, luând cuvântul, a făcut o analogie între **Hristos** şi **Eminescu**... La întâlnirea de la **Casa Armatei**, tot din aceeaşi dată, poetul Ioan Alexandru a citit dintr-un manuscris eminescian compuneri religioase, a făcut trimiteri la **Biblie** şi a făcut mare caz de întoarcerea la iubire... S-a mai făcut caz la lansarea cărţii lui Ioan Alexandru şi de personalitatea şi credinţa nestrămutată (ortodoxă) a lui **Constantin Brâncoveanu**..."*.

Cartea albă a Securităţii — Buc. 1996, p. 477

În amintirea unui dascăl de elită a teologiei bănăţene: *Pr. Prof. Dr. Dumitru Belu*

Faptul că **Dumitru Belu** şi-a exercitat în cea mai mare parte calitatea de profesor de *Morală creştină* în Banat, la Caransebeş şi Timişoara, precum şi faptul că la **5 septembrie** a.c. se împlinesc 20 de ani de la trecerea sa la cele veşnice, ne oferă prilejul şi ne obligă chiar să împlinim îndemnul apostolic: *„aduceţi-vă aminte de mai-marii voştri, care v-au grăit vouă cuvântul lui Dumnezeu, la al căror sfârşit al purtării privind, să le urmaţi credinţa“* (Evrei 13, 7).

Părintele Profesor Dumitru Belu a venit în Banat de la **Oradea**, unde din 1938 a fost profesor titular definitiv la catedra de *Morală şi Sociologie*. La **Caransebeş** a venit ca detaşat la catedra de *Morală* pe care a onorat-o doar în anul 1940–1941. A avut aici o activitate rodnică, publicând lucrări de certă valoare şi de referinţă în teologia românească. Pe lângă colaborarea frecventă la revista ***Altarul Banatului***, a mai publicat la **Tipografia Diecezană din Caransebeş** două cărţi: ***Maica Domnului în lumina imnelor liturgice*** (1942, 88 p.) şi ***În legătură cu valorile morale*** (1942, 48 p.).

După 1941, *Academia Teologică din Oradea* a fost mutată la **Timişoara**, până în 1948. A activat şi aici ca profesor de *Morală*, impunându-se cu cartea ***Despre iubire*** (1945, 158 p.) şi ***Premise pentru o nouă etică românească*** (1944, 58 p.).

Nu ne permite spaţiul să facem o analiză a celor patru cărţi ale distinsului dascăl de morală, publicate în Banat. Vom recomanda această îndatorire ca teză de licenţă unui viitor absolvent al Facultăţii de Teologie din Timişoara. Putem spune totuşi că, deşi paginaţia cărţilor nu impresionează, densitatea conţinutului este de mare ţinută academică şi ştiinţifică. Fiecare frază şi chiar fiecare cuvânt îşi are sensul şi greutatea ce nu pot fi înlocuite. Erudiţia dascălului rezultă cu precădere din modul temeinic de evidenţiere a valorilor creştine în confruntare cu atacurile venite din exterior. Stilul plastic, sugestiv şi profund, scoate la lumină convingerile pline de credinţă elevată şi neconvenţională.

L-am cunoscut ca profesor de *Pedagogie, Omiletică şi Catehetică* la **Institutul Teologic din Sibiu**, materii pe care le-a aprofundat la cotele cele mai înalte. La acelaşi nivel ar fi putut preda oricare din disciplinele învăţământului teologic, poate mai puţin muzica. Era un spirit enciclopedic deschis spre recepţionare, analiză şi dezbatere de pe poziţie creştină a tuturor valorilor spiritului omenesc. Cu multă pasiune aprofunda pe înţelepţii şi scriitorii antici, pe dascălii Bisericii, pe filosofii moderni, pe scriitorii contemporani din toate domeniile culturii, literaturii, artei... De altfel, întreaga viaţă şi-a petrecut-o în studiu, înmulţind mereu talanţii cu care l-a înzestrat Dumnezeu, oferind astfel pentru posteritate un model de probitate profesională şi ţinută de caracter vrednice de urmat.

Era de o rară modestie, sobru şi plin de bunăvoinţă, veşnic deschis spre cei dornici de cunoaştere, exigent, dar foarte drept, apreciind munca oricui, nesfidând pe nimeni, şi veşnic angajat în direcţia stimulării valorilor reale. Avea privirea mereu senină, fruntea neridată, degajând afecţiune, sinceritate şi încredere.

Mi-a fost îndrumător încă din anii studenţiei şi mi-a rămas pentru toată viaţa o autoritate demnă de urmat. Am purtat o corespondenţă cu dânsul până în ultimii ani ai vieţii sale. Cineva m-a sfătuit să o public, fiind un document al concepţiei sale în domeniul moralei creştine. Oricum, la felicitarea ce i-am adresat-o de Paştile anului 1980 am primit din partea dânsului un răspuns străbătut de conştiinţa datoriei, având următorul conţinut: *„La mulţumirile pentru urările pascale adaug dorinţa de a te vedea, pe dumneata şi pe alţii, depăşindu-ne. Dacă rostul dascălului e de a deveni de prisos, al ucenicilor e de a-şi depăşi dascălul. Nu uita: pe umerii dumitale şi ai altora apasă misiunea de a ne depăşi. Domnul cel înviat să vă aibă în grija Lui. Spor la muncă. Fam. D. Belu (9.IV.1980)“*. Nu mi-am dat seama atunci că sunt ultimele cuvinte pe care mi le adresează... Dânsul însă presimţea aceasta... Dumnezeu a rânduit să-i continui activitatea la catedra de *Morală creştină* la **Timişoara**, exact după 50 de ani de la plecarea sa de acolo... M-am gândit că poate s-ar fi bucurat, şi parcă l-aş fi auzit spunându-mi cu exigenţa-i cunoscută că aceasta este pentru mine doar un început. I-aş fi replicat poate pesimist: un început prea tardiv...

Mi-a fost dat în ultimul timp să completez o rubrică de „autoevaluare“. Am scris că, pentru un profesor de morală şi spiritualitate creştină, „autoevaluarea“ nu sună prea bine... Dar dacă trebuie totuşi să completez rubrica, aş nota că am învăţat morala şi spiritualitatea creştină de la profesorii: Nicoale Mladin, Orest Bucevschi şi Dumitru Belu. Nu sunt la înălţimea lor, dar mă străduiesc să fiu pe urmele lor...

Rog pe Dumnezeu să-i odihnească cu drepţii Săi, iar memoria lor să fie binecuvântată.

S. Cosma

PATRIARHIA ROMÂNĂ
SECTORUL *BISERICA ŞI SOCIETATEA*

Nr. 4570/2000

PREA SFINŢIA VOASTRĂ,

Cu frăţească dragoste, Vă transmitem hotărârea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, luată în şedinţa sa de lucru din 12–13 septembrie 2000, cu privire la activitatea Biroului de Misiune Socială al Organizaţiei Internaţionale de Caritate Creştin-Ortodoxă din America (IOCC), colaborator al Patriarhiei Române în domeniul social.

În perioada celor 3–4 ani cât va funcţiona la Bucureşti, Biroul IOCC va colabora cu Sectorul „Biserica şi Societatea" al Administraţiei Patriarhale pentru concretizarea unor proiecte sociale iniţiate la nivelul eparhiilor, în funcţie de situaţia concretă din teritoriu şi de problematica socială identificată de birourile eparhiale de asistenţă socială.

În baza discuţiilor în plen şi la propunerea Comisiei pentru Doctrină, Viaţă Monahală şi Misiune Socială, Sfântul Sinod a hotărât:

— *ia act cu aprobare de activitatea Biroului de Misiune Socială al Organizaţiei Internaţionale de Caritate Creştin-Ortodoxă din America (IOCC) deschis la Bucureşti.*

Aducându-Vă la cunoştinţă cele de mai sus, Vă rugăm să luaţi act spre cele de urmare. Cu frăţească îmbrăţişare întru Hristos Domnul,

* * *

Nr. 5077/2000

PREA SFINŢIA VOASTRĂ,

Cu frăţească dragoste, Vă transmitem hotărârea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, luată în şedinţa sa de lucru din 12–13 septembrie 2000, cu privire la documentele Patriarhiei Române în legătura cu abrogarea art. 200 din Codul Penal. În baza discuţiilor în plen şi la propunerea Comisiei pentru Doctrină, Viaţă Monahală şi Misiune Socială, Sfântul Sinod a hotărât:

— *să se ia act cu aprobare de intervenţiile făcute la cele mai înalte foruri de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist în această problemă;*

— *să ia act de existenţa unui număr impresionant de proteste ale credincioşilor, care solicită Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române să facă intervenţiile cuvenite pentru a nu fi aprobată abrogarea art. 200 din Codul Penal privind homosexualitatea;*

— *să se centralizeze la nivelul Cancelariei Sfântului Sinod toate protestele transmise de către Centrele Eparhiale pentru a fi înaintate forurilor competente;*

— *să se facă intervenţii către Consiliul Naţional al Audio-Vizualului privind îngrădirea difuzării unor filme cu caracter obscen şi pornografic;*

— *aprobă scrisoarea deschisă adresată Senatului României în care se solicită rămânerea în vigoare a art. 200 din Codul Penal şi care fost dată publicităţii în data de 14 septembrie a.c.*

Aducându-Vă la cunoştinţă cele de mai sus, Vă rugăm să luaţi act spre cele de urmare.

Cu frăţească îmbrăţişare întru Hristos Domnul,

PREŞEDINTELE SFÂNTULUI SINOD,
✠ TEOCTIST,
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

* * *

Unit cu dezbinarea

În ziarul ***Timpul*** din 15 noiembrie ac., în cadrul paginii *„Ecumenica"* (despre care ştiam că are menirea de a oferi posibilitatea deserventilor diverselor confesiuni de a se regăsi într-un perimetru de colaborare, nu de a se deschide o punte pentru noi confruntări), şi-a făcut apariţia (nu întâmplător!), Marian Ilie Ştefănescu care, în articolul incriminator *„Oare cui foloseşte"*, şi-a vărsat năduful atacând pe vicarul Episcopiei, preot Ioan Petraş, persiflând pe Domnul Ion Marcel Vela, prefectul judeţului Caraş-Severin şi acuzând pe preotul nostru de la Ticvaniul Mare. Toate acestea în numele păcii!

Motivul, ca în mai multe cazuri, insatisfacţii: *„...ne mâhneşte refuzul vicarului Episcopiei Ortodoxe a Caransebeşului, Petraş, de a concelebra* — cuvânt necunoscut limbii române din moment ce *Dicţionarul explicativ* nu-l consemnează — *cu cei doi preoţi greco-catolici prezenţi la ceremonia religioasă a sfinţirii monumentului*". Exact aşa, impunându-se însă o singură corectură, şi anume că nu poate fi vorba de un refuz, întrucât cei doi deserventi ai cultului unit n-au catadicsit să discute cu preoţii ortodocşi sosiţi la ceremonial. În acest caz, cum rămâne cu porunca a 9-a din Decalog? Oare domnul Ştefănescu n-a fost prezent la ora de Morală de la Institutul Teologic Ortodox din Sibiu când s-a predat despre păcatul minciunii?

În altă ordine de idei, apucătura aceasta de a pândi prilejul să înveninezi atmosfera, şi aşa destul de tensionată, nu este deloc productivă. Nu credem că are autoritate morală de a da lecţii de comportament o persoană care şi-a călcat jurământul de la hirotonie, devenind un caz tipic de apostat. I-ar sta mai bine să-şi vadă de treburile personale decât să facă pe justiţiarul! Să fie lăsate problemele acestea pe seama altor persoane, care au credibilitate, chiar şi numai în faţa altora, dacă nu şi a noastră. Înţelegem că la momentul părăsirii credinţei ortodoxe în care s-a născut, botezat şi format, şi-a tratat conştiinţa ca şi în cazul opţiunilor politice, când de la PNŢCD a trecut fără nici o sfială la ANCD, dar nu mai înţelegem să clocotească de atâta ură împotriva Ortodoxiei. Dacă nu s-a împlinit aici, este numai vina lui, nu şi a noastră.

Cerem cuvenitele scuze onoraţilor cititori pentru această intervenţie, care de altfel se impunea, pentru că nu este singu-ra ocazie în care suntem trataţi într-o asemenea manieră. Totodată cerem scuze şi Redacţiei ziarului ***Timpul*** întrucât i-am preluat titlul, pe care l-a folosit cu câţiva ani în urmă, când după o intervenţie a sus-numitului, într-o fiţuică, unde acuza ziarul că este pro-ortodox (ca şi cum n-am fi o ţară ortodoxă!), i-a făcut o corectură la comportament printr-un acid material, intitulat *„Protopopul Ştefănescu unit cu dezbinarea"*. În rest, să auzim numai de bine!

SERVICIUL DE PRESĂ
AL EPISCOPIEI CARANSEBEŞULUI

AUGUST–SEPTEMBRIE 2000

Duminică, 6 august
(*Schimbarea la Față*)
Cu ocazia hramului la Mănăstirea *Almăj-Putna*, oficiază aici Sfânta Liturghie în mijlocul unui impozant sobor de preoți. Hirotonește întru diacon pe rasoforul Serafim Tira, viețuitor al Mănăstirea *Călugăra* și întru preot pe ierodiaconul Dimitrie Bica. Oferă distincția de singhel P.C. Ierom. Sava Gana, starețul mănăstirii.

Luni, 7 august
Prezidează comisia de titularizare organizată la Liceul „*Traian Doda*" din Caransebeș.

Marți, 8 august
Întreprinde o vizită canonică la parohia *Reșița Română*.

Vineri, 11 august
Între orele 20^{30} și 21^{30}, participă la televiziunea locală din *Oravița*, unde acordă un interviu la emisiunea domnului Marius Chibuș.

Duminică, 13 august
Oficiază Sfânta Liturghie în biserica parohiei *Bocșa Română* și sfințește piatra de temelie a viitoarei biserici, ce va purta hramul „*Adormirea Maicii Domnului*". Hirotonește întru diacon pe candidatul la preoție Smultea Ioan. A fost însoțit de P.C. Pr. Constantin Bertea, consilier economic.

Luni, 14 august
Slujește la *slujba Privegherii și a Prohodului Maicii Domnului* în Catedrala din *Caransebeș*.

Marți, 15 august
(*Praznicul Adormirii Maicii Domnului*)
Cu ocazia hramului, oficiază Sfânta Liturghie la Mănăstirea *Teiuș* — Caransebeș. Aici hirotonește întru preot pe diaconul Smultea Ioan.

Joi, 17 august
Participă la *examenul de capacitate preoțească*, apoi la *lucrările Sinodului mitropolitan*, desfășurate la ***Episcopia Aradului***.

Duminică, 20 august
Vizită canonică la *Anina*; slujește Sfânta Liturghie și hirotonește întru diacon pe Cristian Câșlariu, viețuitor al Schitului „*Piatra Scrisă*". Slujește apoi la Sfânta Taină a Cununiei oficiată tânărului absolvent de teologie Gheorghe Șuveți. A fost însoțit de P.C. Pr. Constantin Bertea, consilier economic și de P.C. Pr. Vasile Petrica, protopopul Reșiței.

Luni, 21 august
Prezidează *comisia examenului de capacitate preoțească* organizat la ***Episcopia Caransebeșului*** (probele scrise).

Marți, 22 august
Participă în comisia de examinare la probele orale ale *examenului de capacitate preoțească*, apoi la *lucrările Sinodului mitropolitan*, ținute la ***Episcopia Caransebeșului***.

Miercuri, 23 august
Participă la *Inspectoratul Școlar Județean din Reșița* la ședința de stabilire a încadrărilor profesorilor de Religie.

Joi, 24 august
Discuții cu reprezentanți ai Inspectoratului Școlar Județean, pentru transformarea *Grădiniței P.N.1 din Caransebeș* în grădiniță confesională.

Sâmbătă, 26 august
Slujește Sfânta Liturghie în biserica parohiei *Crușovăț* cu ocazia deschiderii rugii. Hirotonește întru diacon pe tânărul absolvent de teologie Ianchiș Călin-Vasile. A fost însoțit de P.C. Pr. Constantin Bertea, consilier economic și de P.C. Pr. Nicolae Rădulescu, consiler administrativ-bisericesc.

Duminică, 27 august
Vizită canonică la parohia *Ruginosu*, unde slujește Sfânta Liturghie, hirotonind întru diacon pe Șuveți Gheorghe, iar întru preot pe diaconul Ianchiș Călin-Vasile, pentru parohia Potoc-Socolari, protopopiatul Oravița, fiind însoțit de P.C. Pr. Constantin Bertea, consilier economic.

Luni, 28 august
Participă la întâlnirea dintre comisia ortodoxă și cea greco-catolică privind situația din Ticvaniul Mare, întâlnire desfășurată la *Prefectura județului Caraș-Severin*.

Marți, 29 august
Târnosește capela nou construită la *Centrul de Îngrijire și Asistență din Reșița*. Hirotonește întru preot pe diaconul Șuveți Gheorghe pentru parohia Anina, însoțit de P.C. Pr. Constantin Bertea, consilier economic.

Joi, 31 august
Ia parte la ședința Consiliului profesoral al *Seminarului Teologic din Caransebeș*.

Vineri, 1 septembrie
Participă la *Școala Normală din Caransebeș* la deschiderea cursurilor noului an școlar.

Duminică, 3 septembrie
Slujește la *Capela Facultății de Teologie din Sibiu*.

Joi, 7 septembrie
Vizită canonică în localitatea *Ruschița*, la Așezământul social-monahal „*Buna Vestire*".

Slujește sujba Privegherii la *Așezământul social-monahal din Băile-Herculane*. A fost însoțit de P.C. Pr. Constantin Bertea, consilier economic.

⇨ **Vineri, 8 septembrie** (*Naşterea Maicii Domnului*)
Sfânta Liturghie în oraşul *Băile-Herculane*. A fost însoţit de P.C. Constantin Bertea, consilier economic al Episcopiei Caransebeşului şi P.C. Nicolae Pereş, protopop de Băile-Herculane.

Sâmbătă, 9 septembrie
ora 19: Participă la o emisiune la televiziunea locală *Eurosat*.

Duminică, 10 septembrie
Prea Sfinţia Sa slujeşte Sfânta Liturghie şi predică la *Catedrala episcopală din Caransebeş*.

Marţi, 12 septembrie — Miercuri, 13 septembrie
Participă la *lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române*.

Joi, 14 septembrie
Slujeşte Sfânta Liturghie şi rosteşte un cuvânt chiriarhal la *Catedrala din Caransebeş*.

Vineri, 15 septembrie
Cu ocazia hramului *Seminarului Teologic din Caransebeş*, Prea Sfinţia Sa participă la Sfânta Liturghie festivă din biserica Seminarului.

Duminică, 17 septembrie
Prea Sfinţia Sa, alături de Î.P.S Serafim Joantă, mitropolitul Europei Centrale şi de P.S. Visarion Bălţat, episcop vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, oficiază slujba de sfinţire a bisericii nou-construite din oraşul *Victoria*.

Joi, 21 septembrie
În cadrul *Prefecturii judeţului Caraş-Severin*, Prea Sfinţia Sa participă la o întâlnire dintre reprezentanţii Bisericii Ortodoxe şi ai celei Greco-Catolice.

Duminică, 24 septembrie
Binecuvântează lucrările de reparaţii exterioare la biserica din *Broşteni-Oraviţa*, unde oficiază şi Sfânta Liturghie. A fost însoţit de P.C. Pr. Ioan Petraş — vicarul administrativ al Episcopiei Caransebeşului, P.C. Pr. Constantin Bertea — consilier economic al Episcopiei de Caransebeş, P.C. Pr. Liviu Drăgan — protopopul Caransebeşului, P.C. Pr. Ioan Văran — protopopul Oraviţei şi un sobor însemnat de preoţi.

Luni, 25 septembrie
Prea Sfinţia Sa participă la *Facultatea de Construcţii şi Arhitectură din Timişoara*, catedra *Drumuri şi Poduri*, la susţinerea doctoratului inginerului Dâmboiu Liviu Emilian.

— ora 17: Ia parte, în sala *Seminarului Teologic din Caransebeş*, la întâlnirea cu prof. univ. dr. G. I. Tohăneanu şi Editura *Amarcord* din Timişoara, festivitate prilejuită de împlinirea a 75 de ani ai reputatului universitar.

Marţi, 26 septembrie
ora 8: Participă la şedinţa Senatului Universităţii „*Eftimie Murgu*" din Reşiţa.

A consemnat ***Daniel Alic***, secretar eparhial

95 de ani de la apariţia *Dicţionarului de muzică* al lui **Timotei Popovici**

Anul acesta, când se împlinesc 130 ani de la naşterea şi 50 ani de la moartea muzicianului Timotei Popovici, se cade să ne amintim de una dintre cele mai importante lucrări de lexicografie muzicală, ***Dicţionarul de muzică***.

Apărut la Sibiu în anul **1905**, ***Dicţionarul*** are o însemnătate deosebită prin faptul că, vizavi de colecţiile de termeni muzicali semnate de Titus Cerne, Leopold Stern şi Juarez Movilă, este prima lucrare completă.

Trecând anevoios peste problemele legate de documentare, tipărire şi difuzare a volumului, Popovici a reuşit să explice pentru oamenii de specialitate şi melomani un număr de peste 2.000 de termeni, trataţi în tot atâtea articole. Autorul a defrişat un teritoriu larg de probleme referitoare la: teoria muzicii, armonie şi contrapunct, organologie, dirijat coral, forme şi genuri muzicale, etnomuzicologie.

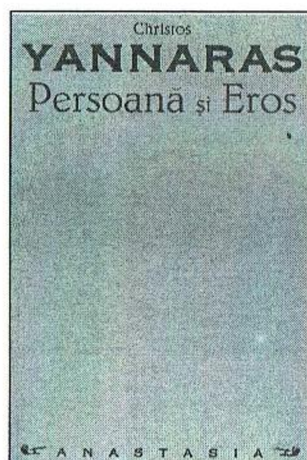
Comparativ cu terminologia şi problematica celorlalte discipline componente ale artei sunetelor, folclorul muzical ocupă un loc deosebit de important în această lucrare. Materialul tratat este secţionat în două mari grupe: organologia şi genurile muzicii populare.

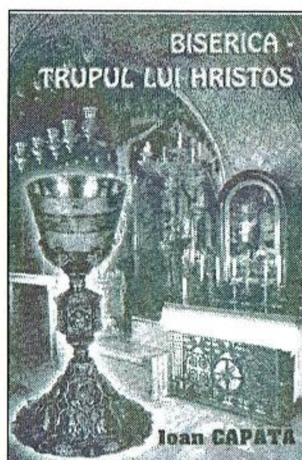
Cartea câştigă mult prin includerea în cadrul unor articole a exemplelor muzicale şi ilustraţiilor, a listei de abrevieri şi Addendei de la sfârşitul volumului care explică obiceiul de iarnă al irozilor.

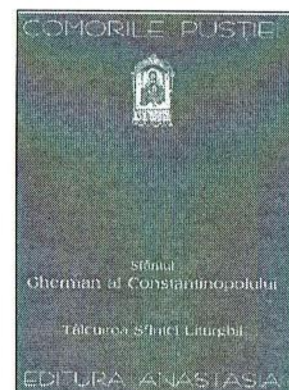
În încheierea observaţiilor noastre cu privire la ***Dicţionarul de muzică*** publicat acum 95 de ani de **Timotei Popovici**, dorim să subliniem că pentru spaţiul şi mai ales timpul în care a fost zămislit această carte a reprezentat *abc-ul cunoaşterii tainelor artei muzicii*.

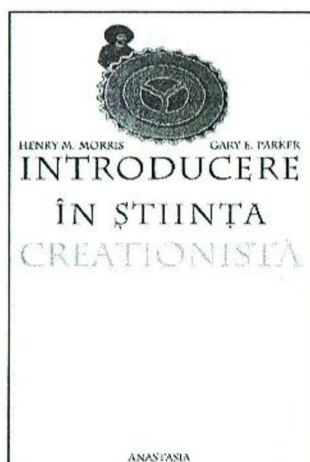
Prof. drd. Dumitru Jompan

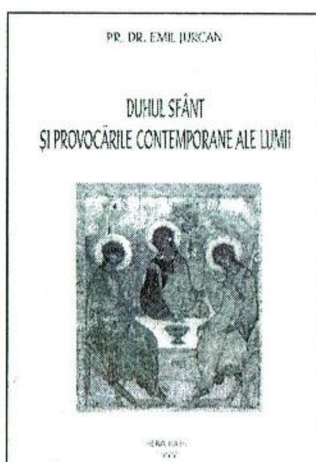
Librăria Diecezană — *BUCURII EDITORIALE*

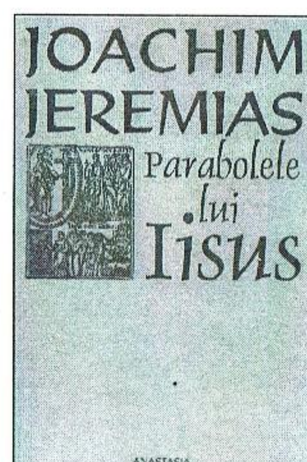

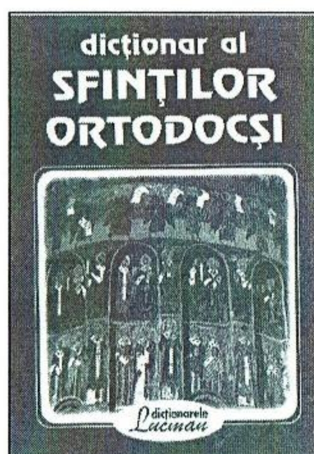

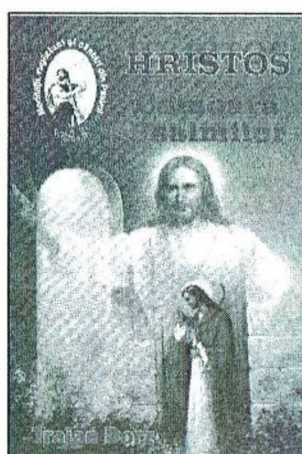

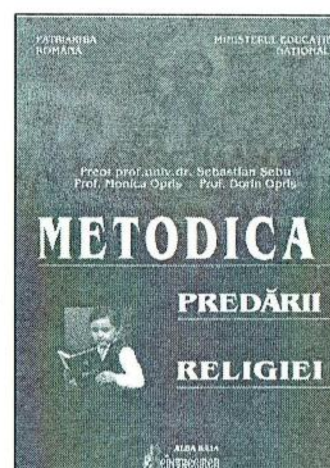

Ο ΑΓ
ΔΗ
ΜΗΤΡΙΟΣ